

Premis de la Crítica de l'AELC 2018

dos mil divuit

Quaderns Divulgatius. Núm. 60

Premis de la Crítica de l'AELC 2018

**Premi Josep Maria Llompart
de poesia Cavall Verd**

«Tots els cavalls». *Antònia Vicens*

Antònia Vicens: el vers salvatge

Laura Basagaña 11

Antònia Vicens modula un cant

que persegueix la llum de la Paraula

Pere Joan Martorell 13

La promesa dels cavalls

Joan Duran i Ferrer 15

**Premi Rafel Jaume
de traducció poètica Cavall Verd**

«Treus veus lligades a Minase, de Sōgi,
Shōhaku i Sōchō». *Jordi Mas López*

Un poema japonès a sis mans

Miquel Àngel Llauger 27

La neu perdura al cim	
<i>David Castillo</i>	29
D'arrapafuig	
<i>Enric Sòria</i>	32

Premi de la Crítica Catalana de narrativa

«Els fills de Llacuna Park». *Maria Guasch*

La bombolla de Maria Guasch	
<i>Gerard Mur</i>	39
Maria Guasch, 'como una ola'	
<i>Irene Pujadas</i>	43
L'art de la composició	
<i>Lluís Muntada</i>	49

Premi de la Crítica Catalana de poesia

«Convivència d'aigües». *Zoraida Burgos*

«Convivència d'aigües»	
<i>Anna Ballbona</i>	57
Zoraida Burgos: «Convivència d'aigües»	
<i>Josep Manuel San Abdón</i>	59
«Convivència d'aigües», de Zoraida Burgos	
<i>Jordi Cervera</i>	63

Premi de la Crítica dels Escriptors

Valencians d'assaig

«Les petjades de l'home invisible». *Manel Alonso*

«L'home que desitjava la pluja»

Joan Garí.69

El darrer dietari de Manel Alonso

Miquel Català73

Les petjades de l'home invisible

Vicent Luna i Sirera78

Premi de la Crítica dels Escriptors

Valencians de literatura infantil

«Poemes amb llum de lluna».

Maria Dolors Pellicer (il·lustr. Paco Giménez)

«Poemes amb llum de lluna»

Marta Luna89

Ressenya de la setmana:

«Poemes amb llum de lluna»

Alba Fluixà91

**Premi de la Crítica dels Escriptors
Valencians de literatura juvenil**

«El triangle rosa». *Silvestre Vilaplana*

«El triangle rosa»

Glòria Gorchs 95

«El triangle rosa»

Lola Moreno 97

8 motius per llegir... «El triangle rosa»

Àngels S. Amorós 99

**Premi de la Crítica dels Escriptors
Valencians de narrativa**

«Les quatre vides de l'oncle Antoine». *Xavier Aliaga*

Xavier Aliaga. Convertir la literatura
del jo en literatura del tu

Carles Rebassa 105

De l'exili franquista a la guerra d'Indoxina:
tot seguint les petjades d'Antonio Aliaga

Esteve Plantada 111

«Les quatre vides de l'oncle Antoine»

Silvestre Vilaplana 116

Premis de la Crítica dels Escriptors

Valencians de poesia

«Insomne vida sonora». *Mercè Claramunt*

La vida sonora

Manel Alonso 127

Mercè Claramunt: «Insomne vida sonora»

Xulio Ricardo Trigo 130

«Insomne vida sonora»

José Antonio Martín Soler 132

Premis de la Crítica dels Escriptors

Valencians de teatre

«De Sukei a Naima». *Gemma Miralles*

«De Sukei a Naima» en Alcoi

José Ferrándiz Lozano. 137

«De Sukei a Naima»: La història cíclica
dels (també) orígens del poble valencià

Andrea Moreno. 139

«De Sukei a Naima» o desterrar el odió

Antonio M. Sánchez. 143

**Premi
Josep Maria
Llompart
de poesia
Cavall Verd**

«Tots els cavalls»
Antònia Vicens

(LaBreu Edicions)

Jurat: Odile Arqué, Glòria Julià, Lluís Roda,
Pau Vadell i Antoni Vidal Ferrando.

Antònia Vicens: el vers salvatge

Laura Basagaña

Llabor Cultural, 20 de març del 2017

La cruesa del passar comptes amb el passat. La salvatgia –i el gest valent– de mirar de fit a fit a la mort, resseguint el dolor amb la paraula. La conversa perenne amb l'amiga que ja no hi és, amb els cavalls de l'ahir. I els *cavalls* són els dies, els records, els desitjos, les esperances: «Mir passar la vida a vegades jo també hi surt però no sempre / em reconec mal / que algú digui el meu nom / o faci pinso / del meu / nom per als cavalls». Tots aquests retalls conformen la passejada al galop de *Tots els cavalls* (LaBreu, 2017), el darrer poemari d'Antònia Vicens.

Les esclertes deixen passar l'olor de les antigues esperances: «Just obrir les persianes floriren gladiols/ i roses silvestres n'agafava un ram/ m'omplia els cabells de pètals fins/ que cavalls desbocats/ em varen potejar el ventre.»

Simbologia bella i tenebrosa: la llibertat dels cavalls compromet la pròpia integritat, implica risc,

una animalitat ferotge. També els cavalls ens encarnen a nosaltres: feres voraces, bèsties ferides, animals que envelleixen.

La potència de les imatges de Vicens sacseja amb força el missatge que aquestes aboquen, mescla de violència i bellesa, de fugacitat i perennitat, de contraris que es donen la mà: la potència fràgil, la cruixent valentia que fa tentines a la llum del capvespre. I el beure's la culpa, digerir-la, excretar-la.

¿Som petits diables, els humans? La vida i la mort transcórreran amb amor o sense, tot i que Antònia Vicens escriu que «es prepara per/ morir bevent-se/ les metzines/ que fa anys li don/ humils flors de l'amor». I la set d'amor es fa palesa al món, no exempt de maldats ni penúries: «En un principi Diable em va dir et duré al meu refugi/ el taulell és tan llarg/ que hi caben les ampolles i les copes/ necessàries per donar beure/ a tots els condemnats però si et pintes els llavis/ t'arrabassaran les dents tanta set/ d'amor com hi ha.»

Dicotomies del viure, reconstruccions fantasmagòriques i la narrativitat poètica i fragmentada d'un món on el Diable i Déu són la mateixa entitat. Aquesta és la passejada abrivada i lúcida d'Antònia Vicens a *Tots els cavalls*.

Antònia Vicens modula un cant que persegueix la llum de la Paraula

Pere Joan Martorell

Última Hora, juliol del 2017

Més que passar el temps, qui va passant som nosaltres, espectadors actius o passius d'aquesta gran tragicomèdia que és la vida. Des del primer plor, se'ns proporciona l'opció de viure, aquest anar passant anys i panys empesos pels fets de la dissort o la fortuna. El món, però, és d'aquells que van a la recerca del seu propi destí més que d'aquells altres que invoquen factors externs com a responsables de les pròpies peripècies existencials. No cercar culpables és una gran lliçó de vida. Antònia Vicens (Santanyí, 1941) ha sabut des de sempre quin era el seu destí. I l'ha cercat fins a trobar-lo. «Mir passar la vida», ens diu com a arrencada del seu nou poemari: *Tots els cavalls* (LaBreu, 2017). I a partir d'aquí es van encadenant alguns dels episodis cabdals per a la conformació de la personalitat. N'hi ha que ens condueixen a un passat remot, molt llunyà en el temps, que encara perviuen gràcies al prodigi de la memòria selectiva: anar a robar prunes amb una

amiga, partir cap a l'escola, entendre que «El cel pot cabre dins un bassal / l'infern pot ser / un llit amb els llençols / de seda». Ens impacta puntualment la imatge dels cavalls al galop, els cavalls lliures, fugissers i fonedissos, a l'encalç de la llibertat absoluta, d'una pau salvatge i pura que els poemes reclamen amb una forta càrrega de tensió i d'expiació. El Diable porta una màscara que el converteix en presència invisible però tothora present, amenaçant, que es passeja entremig del viure talment el protagonista que ens parla de la solitud i el temor, de l'excés i l'absència. Antònia Vicens va una passa més enllà de l'evidència i situa el lector lluny de la placidesa i el conformisme. La poeta avança segura entre uns versos d'alt contingut emotiu, carregats d'intuïció lírica, que remouen les entranyes per situar-nos cara a cara amb la vida, enfront de l'abisme.

La promesa dels cavalls

Joan Duran i Ferrer

dins Perelló, Sebastià i Portell, Sebastià (eds.): *Davant el fulgor. Per a llegir l'obra d'Antònia Vicens*. Palma: Leonard Muntaner, 2018, p. 27-32

Quants cavalls haurien de néixer per poder encarnar, en les seves musculatures, tanta fúria com sobreixim en cada pèrdua, tant anhel d'escapatòria com el que va minant-nos aquest degoteig incessant de la memòria? Tots els cavalls. Tots: incomptables, inabastables, quasi indicibles. Només imaginables en el paisatge del poema.

En el que, per ara, és el darrer poemari d'Antònia Vicens, aquesta memòria que ens enclava en un sòl adust i perillós de transitar, se'ns afigura com un vidre que fereix, com un llast que carreguem als braços. I ho fa, no només per allò que signifiquen les paraules que Vicens escull amb la precisió de l'entomòleg que treu a la llum els èlitres d'un passat que persisteix clavat al suro de les nostres particulars històries, sinó que ho esgrafia, també, amb les formes que adopten els seus versos. Uns versos que són romputs com una copa que s'ha precipitat fins al terra. O que són esquinçats com un llençol que ha suportat, fins a l'estrip inevitable, els

lleixius de massa necessitat de buit, d'oblit de les taques i de taula rasa:

[...] ansiós espera que algú
de més enllà de la sang
li doni ordres copes
rompudes marques als canells
d'una infància amb espines

Aquesta constatació primera ens connecta amb allò que Antònia Vicens explica arran de la seva dedicació tardana a la poesia, quan ja duia a les espatlles una reconegudíssima carrera com a novel·lista i con-
tista: un dia va adonar-se que la vida li queia a trossos, i va decidir que els versos eren el millor recipient per agafar-los. I aquesta vida feta miques, abismal, escantonada, profunda, és la que trobem a *Tots els cavalls* i també en els seus anteriors poemaris: *Lovely*, *Sota el paraigua el crit* i *Fred als ulls*.

Per enfrontar-se a les pèrdues que aquesta memòria que la sotja duu infoses, la poeta, tot lliurant-se a un exercici profilàctic, adopta un punt de vista distant, talment es mirés la vida des de fora de la seva pròpia vida. A voltes, ho fa amb un deix d'ironia, i sempre des de la necessitat de disseminar el seu propi jo en petites llavors de mostassa que, com les de la paràbola (Mc 4,30-32; Lc 13,18-19), per minúscules que siguin arriben a esdevenir un arbre en cada poema. Així,

a *Tots els cavalls*, Vicens posa la seva existència a les mans dels altres, endins la fam dels altres, ja siguin homes, bèsties, la sabata que es perd o la roba que abandonem estesa a la muntanya. I alhora, i com a retorn d'aquest desmembrament, reuneix, en el propi cos que escriu, les veus d'una *dramatis personae* inquietant i sempre esfereïdora:

La nina que corre cap a mi som jo faig el gest
de retenir-la suspesa
en un alè de llum però
l'amiga em clava les
seves ungles llarguíssimes tan
sols ets la dona
sordmuda dins el cotxet
de nadó que
una vella empeny
drecera al cementiri.

Són precisament aquests abismes de la quotidianitat els que prenyen el poemari de neguits i d'intempèries. I la cruesa de les seves imatges –que transiten de l'onirisme fins al terror més despullat–, el detonant que expulsa les seves veus poètiques de qualsevol estadi de placidesa per tal d'abandonar-les, finalment, als llimbs de la desubicació, a les cambres del desemparament. Serà allà, i només allà, on proclamaran les seves veritats amb aquesta matèria sincopada, aquesta

arítmia, aquestes síl·labes sanglotades en què s'han convertit els poemes de Vicens:

Posant veu de naufrag se m'arrapa a la pell
voldria convertir-me en aigua
morta una vegada fa temps
em vaig perdre al parc

música disfresses
i ocults entre les fulles de
les palmeres àngels voraçs
rosegaven nins.

Una temptativa d'enumeració i anàlisi dels principals vectors que tensen els poemes de Tots els cavalls ens situa la pèrdua, la culpa i la mort com a autèntics estibadors del discurs que la poeta ha necessitat traslladar-nos. El primer vèrtex d'aquest triangle s'escuda –o es revesteix– rere els trànsits vers el temps de la infantesa, per bé que entesa com a lloc de la primera pèrdua, com a espai per al paradís que no fou, i com a temps per al primer dolor. És a dir: com a punt de partença del camí d'una vida que restarà marcada per l'abandonament de la innocència i per l'adveniment dels dos altres puntals del llibre, la culpa i la mort, que maldaran per posseir i ocupar el solar que havia quedat buit després d'haver estat arrasat l'edifici de la puresa i la beutat primera:

El cel pot cabre dins un bassal
l'infern pot ser
un llit amb els llençols
de seda.

En la poètica d'Antònia Vicens, la pèrdua i el record constant, reincident, d'allò del qual hem estat desposseïts per mor del fat del viure, se'ns fan palpables a través d'un corpus d'objectes que els poemes de l'auto-ra eleven a la categoria de símbols, i que ja han esdevingut estigmes del seu estil literari: els llençols, els cans i els ocells, els nins, les cambres buides. I la sabata desaparellada, que en més d'un passatge del poemari ens impregna d'aquesta necessitat de recuperar quelcom imprescindible i, alhora, de la impossibilitat de recórrer qualsevol camí invers al de la mort sense el perill de malferir-nos i de coixejar. Perquè totes les pèrdues ens condicionen el futur des del moment en què ens embriaguen amb el miratge de poder recuperar-les:

Totes les coses que estimes de sobte
se'n van si bé al cap d'un temps
tornen diu l'amiga per exemple la sabata
que vaig perdre en qualsevol moment
apareixerà ja no em queda cap
altra passió a la muntanya on
debades enllaç corrioles lluernes
els ocells no hi arriben.

El detonant d'aquest trànsit poètic que s'estén des de la pèrdua de la innocència fins al sentiment de culpa, apareix personificat en la relació de possessió que un mestre exerceix sobre un alumne (de nou, «àngels voraçs / rosegaven nins»), i que, de fet, es fa palès en la substitució del nom del nin, que passa d'anomenar-se Emmanuel –que vol dir «Déu amb nosaltres»– a Diable. És a dir, que passa d'encarnar la idea de la llum, de la revelació clara, a carregar la màrrega de la culpa amb totes les seves tenebres i foscos. L'omnipresència d'aquest infern quotidià es fa ben evident en poemes com el següent:

Entre ombres no hi puc
viure m'ofeguen
enmig d'espelmes
tampoc en canvi
amb la culpa hi puc dormir.

La figura del Diable encarna, a *Tots els cavalls*, tota una policromia de devastacions que, per la seva amplitud, l'erigeixen com un dels personatges que maldran per atresorar el protagonisme del poemari. Simbolitza, des de l'arrel, la malaurança que es deriva de la pèrdua i l'enyor de la innocència, i en conseqüència, esdevé paradigma de l'ansiós de llum, de l'agònic, de l'anorreat, del poruc, de l'humiliat, de l'encadenat al llast del passat. O el que és el mateix: del condemnat

a tastar només el revers obscur de la quotidianitat. I finalment, del perdedor davant la metzina de l'amor. Perquè la necessitat d'amor és també un tema cabdal del poemari, malgrat l'autora el faci bategar d'una forma subtil, subterrània i evident, només en alguns versos, que llavors esdevenen lapidaris: «t'arrabassaran les dents tanta set / d'amor com hi ha».

El Diable domèstic d'Antònia Vicens és el responsable d'aconduir el lector vers el tercer vèrtex del llibre: el de la mort. El d'una mort implacable, insuperable, present en tots els àmbits de la vida. I absolutament palpable i quotidiana, dos adjectius que no la despullen pas de la seva condició de deutora de l'autèntic misteri de l'existència. «No sé a on descansen les ànimes dels ocells», escriu la poeta, i és amb versos d'aquest altíssim voltatge, i sovint transfigurant-se en els cossos menuts d'animals mansos i apocats com els peixos, els cans o els ocells, que ens col·loca ben bé dins la boca dels abismes, a frec de la mossegada que ens podria destruir.

Tota l'orografia fosca i escarpada del poemari projecta, al voltant del lector, un paisatge de talussos infranquejables, de vall profunda, d'espadat difícil de trescar. Tota una presó –de record, de culpa i de mort– amb només una opció de fugida: la de lliurar-se, temeraris, a la fúria de tots els cavalls. Heus aquí la dicotomia darrera, el repte i el dilema que la poeta ens planteja un cop ens ha situat al caire dels abismes:

el de triar entre fer «un pols / amb la Mort» o bé el de galopar «a la sella de la Mort»; és a dir, el de roman- dre dins el pobre Diable o el de «voler / ser un cavall alat». Entre els extrems de la resignació i la intrepidesa, Vicens, amb una poètica destemençada, tria, com dèiem només en començar, transfigurar la por en fúria i en plenitud; en aquesta animalitat rotunda que només ens dona la llibertat, i en un anhel de veritat lluminosa, tan blanca com l'euga que «recorria la retxa infinita de la mar».

Rere la potència evocadora d'un fotograma que captura el galop de tots els cavalls, Antònia Vicens hi concentra un anhel de força per enfrontar-se a l'ina- bastable i als imponderables, i un desig de veritat i de coneixement no exempts d'imprudència. En aquesta nova planúria on les bèsties s'abeuren als pous d'allò mític i, potser irreal, els poemes reescriuen una apo- calipsi particular, un miratge i un darrer miracle reve- lador. Aquest escenari conclusiu batega en sintonia amb tots els regustos bíblics que l'autora dissemina al llarg del llibre, i que s'estenen des de la personificació de la culpa en Judes –l'apòstol de Jesús que es penjà a l'arbre i que simbolitza la victòria de la mort damunt dels febles–, fins als referents als àngels –els de la llum i els expulsats–, passant per l'incendi de So- doma –aquella destrucció d'un passat tan voluptuós com fals–, o per la carnalitat inherent a l'espiritualitat que trobem en referències directes a l'eucaristia o al

dejuni. I evidentment, estretament vinculat al capítol sisè del llibre de l'Apocalipsi de Joan, que entre d'altres, descriu quatre cavalls de colors diferents –en una alegoria de la victòria, la guerra, la fam i la mort– i que Antònia Vicens revisita i desbrida en escriure: «Avancen al galop blancs / vermells / negres / grocs tots els cavalls».

La necessitat de buit i de transcendència que emanen els dos últims poemes del llibre ens situen en un paisatge postapocalíptic, de vigília entre somni i realitat; en un lloc de dissolució de la mort enmig d'un mar d'eternitats intuïdes. I en un espai estranyament il·luminat per aquest bri d'esperança que ens haurien de dur els cavalls promesos, si és que mai arriben, si és que mai els parim, si és que mai deixem que ens ptegin el ventre per fer-nos-en adonar que és només destil·lant el dolor que s'abasten els licors engegadors de la clarividència.

**Premi
Rafel Jaume de
traducció poètica
Cavall Verd**

**«Tres veus lligades
a Minase, de Sōgi,
Shōhaku i Sōchō»**

Jordi Mas López

(Cafè Central Poesia - Eumo)

Jurat: Odile Arqué, Glòria Julià, Lluís Roda,
Pau Vadell i Antoni Vidal Ferrando.

Un poema japonès a sis mans

Miquel Àngel Llauger

Ara Balears, 6 d'octubre de 2017

Tothom sap què és un *haiku*, i qui més qui menys sap què és una *tanka*. No gaire gent, però, sap què és un *renga*, una altra especialitat poètica japonesa, molt vinculada a les altres dues, que ara podem conèixer bé gràcies a la publicació de *Tres veus lligades a Minase*. Ens l'ofereix Jordi Mas López, traductor de qui recordam el meravellós *L'estret camí de l'interior*, de Matsuo Basho. Un *renga* és un poema encadenat i escrit de manera col·lectiva. Tenim, en aquest cas, tres autors: Sōgi, Shōhaku i Sōchō, i una tirada de 100 estrofes, composta l'any 1488. Són peces de tres versos, com els actuals *haikus*, i de dos, que formen *tankes* amb els *haikus*. Tant el ventall de motius a què pot recórrer el poeta com els lligams de sentit entre una i altra estrofa estan minuciosament codificats. Jordi Mas ens ofereix la informació necessària sobre les convencions temàtiques i sobre el joc de referències a la poesia clàssica japonesa que contenen molts dels versos. I ens els dóna en català

amb un respecte estricte pel còmput sil·làbic propi del gènere, sense permetre's ni un sol vers acabat en paraula aguda. Vegeu-ne, com a tast, el *haiku* de Sōchō, que diu «la boira avança / sense fi ni derrota... / fins on arriba?», i que amaga una referència a un poema de Sone No Yoshitada escrit cinc segles abans: «Solcar com barca / sense remes ni derrota / l'estret de Yura / a la mercè de l'aigua: / és això, enamorar-se?». No podem jutjar la fidelitat de la traducció, però sí l'efecte de la delicadesa del vers japonès adaptant-se al nostre motlle lingüístic i mètric. Un regal.

Des que Carles Riba va començar a conrear-la, la *tanka* s'ha incorporat de manera feliç a la tradició poètica catalana: en tenim, per dir només quatre noms il·lustres, de Màrius Torres, de Salvador Espriu, de Rosa Leveroni i de Miquel Martí i Pol. El *haiku*, amb més o menys fidelitat al patró mètric, també s'ha fet servir profusament. No ha estat així amb el *renga*, que té alguna cosa, amb la seva composició col·lectiva, de celebració i de ritual. Potser aquest llibre servirà perquè algú s'hi animi.

La neu perdura al cim

David Castillo

El Punt Avui, 10 de desembre del 2017

La col·lecció «Jardins de Samarcanda» que coediten Cafè Central i la vigatana Eumo acaba de publicar *Tres veus lligades a Minase*, una selecció de poesia clàssica japonesa a càrrec de Jordi Mas López, guanyador dels XIII premi Jordi Domènech de traducció de poesia. Mas té nombrosos guardons com a poeta i traductor del japonès; per exemple, l'any 2009 va rebre el premi Vidal Alcover pel projecte de traducció de *L'estret camí de l'interior* de l'imprescindible Matsuo Basho, de qui recordem la versió que va fer Octavio Paz d'un dels seus llibres. Com a poeta, ha publicat, entre d'altres, *Sema* (premi Senyoriu d'Ausiàs March), *Febrer* (premi Vicent Andrés Estellés de poesia) i *El crit i l'eco*.

Ara ens introdueix la que «es considera l'obra mestra del *renga* o poema encadenat japonès.» Va ser compost l'any 1488 per Sōgi i els seus deixebles Shōhaku i Sōchō i el van presentar en un santuari de

la zona de Minase dedicat a la memòria de l'emperador retirat Go-Toba, una figura clau en la tradició poètica d'aquell país. El volum, en una elegant versió bilingüe en japonès i català, s'acompanya de nombroses notes per donar-nos les claus d'una tradició cultural que guanya adeptes, tant per la gastronomia, la jardineria i l'àmbit domèstic com per l'impacte que han tingut entre nosaltres el cinema, la literatura –amb importants premis Nobel– i la historieta a través del manga. Mas ens torna a suggerir un imaginari japonès que cada dia resulta més pròxim.

Professor de llengua i literatura japoneses a l'Autònoma, Mas ens acosta aquesta tria amb una escaient nota preliminar, en què apunta algunes de les característiques dels poemes: «Cadascuna de les estrofes del *renga* s'adscriu a una de les categories que servien per classificar els poemes en les antologies imperials: primavera, tardor, amor, viatge, lamentació, budisme, miscel·lània... Des del moment que aquesta adscripció es fa per mitjà de motius convencionals –les fulles seques o la rosada de la tardor, les flors de prunera de principi de primavera o les del cirerer quan l'estació ja està més avançada, els cims nevats de l'hivern, la lluna que presideix la soledat del viatger o l'eremita–, el poema encadenat s'acaba convertint, en el fons, en una evocació o recreació del món de la *tanka* clàssica.» Són referències que poden semblar simbòliques, però que vinculen la tradició amb la vida quotidiana. També una

forma de diàleg amb l'eternitat: «El recurs d'al·ludir a poemes concrets hi és molt habitual, de manera que s'hi acaba establint un diàleg efectiu amb els poetes del passat.»

El territori dels sentits és ben present en els poemes: «la neu perdura / al cim, el peu s'emboira / aquest capvespre // l'aigua enfila un paisatge / perfumat de pruneres».

D'arrapafuig

Enric Sòria

Levante-emv. Posdata, núm. 1038, 9 de juny del 2018, p. 2

Edició bilingüe amb premi de traducció de l'obra mestra del *renga* o poema encadenat japonès. Compost l'any 1488 per Sōgi i els seus deixebles Shōhaku i Sōchō.

A part de ser un notable poeta per dret propi, Jordi Mas López ha anat regalant-nos, de mica en mica, un grapat de magnífiques versions de grans clàssics de la literatura japonesa, tant de la prosa (novel·les de Haruko Murakami; el famós dietari de viatge de Matsuo Bashō, *L'estret camí de l'interior*; Els contes d'Isse –tots dos inclouen grans poemes–; el *Diari de Tosa*, de Tsurayuki, o la impressionant *Crònica de la cabana* de Kamo no Chōmei) com de la poesia (l'antologia *Cent de cent*, de Fujiwara no Teika), als qual s'afegeix ara un altre clàssic poètic, *Tres veus lligades a Minase*, la cèlebre *renga* composta l'any 1488 pel monjo Sōgi i els seus dos deixebles més avantatjats, Shōhaku i Sōchō, en honor de l'emperador poeta Go-Toba, a fi de commemorar els 250 anys de la seua mort.

El pròleg de Jordi Mas explica de forma succincta i clara tant les circumstàncies de l'obra com les característiques del peculiar gènere a què s'adscriu aquest famós poema. Com ens recorda el traductor, la poesia nipona d'eixa època estava molt codificada i cada gènere havia de respectar una complexa sèrie de regles que pretenien configurar-ne el to i evitar la monotonia i els defectes de gust, d'una manera no del tot diferent –encara que les regles sí que ho eren– a la de la poesia clàssica europea (pensem en *L'art poétique* de Boileau, per exemple). *Tres veus lligades a Minase* és un *renga* seriós de la modalitat *hyakuin*, i està compost per cent estrofes encadenades que van trenant-se de la següent manera: el primer poema, com un *haiku*, consta de tres versos. El segon li n'afegeix dos, com un *tanka*. Aquests dos versos finals passen a ser els dos inicials del poema següent, que és una altra *tanka*. Els tres versos finals d'aquesta passaran a ser els tres versos inicials de la següent, i així successivament. Cada poema comparteix uns versos, tres o dos alternativament, amb el que el precedeix i amb el que el succeeix, però és una unitat temàtica pròpia, i, a banda d'aquest vincle amb el segon de la sèrie, el primer i el tercer poden no tindre res a veure. El que dona unitat al poema en conjunt no és el tema, sinó el procediment i l'harmonia del to.

El mètode és curiós i, en mans expertes, és una màquina poètica altament efectiva, perquè, dins la

seua brevetat, cada poema té una individualitat lírica ben marcada. El *renga* comença i acaba amb una citació del poeta en honor del qual s'escriu i inclou moltes citacions i referències més, que el traductor explica amb concisió. Des d'un inici suau i més aviat atmosfèric, va guanyant en intensitat i en profunditat al pas que avança. Així l'interès de la lectura no decau.

La poesia japonesa és al·lusiva almenys en dos sentits. Octavio Paz va escriure que el seu és un art reticent. Més que dir, indica o suggereix amb discreció. Contorneja les emocions o les evoca, sovint per mitjà de correlats paisatgístics, d'una natura fortament personificada, que desitja, plora o s'estremeix davant la bellesa del cel, l'arribada de la nit o del fred o la constant mudança de les estacions, en un tenaç exercici de multiplicació de la prosopopeia. Els sentiments i les emocions, per intensos que siguen, no s'emfasitzen mai, només s'hi entreveuen, en les mànegues humides per la pluja (o les llàgrimes), en el crit de les garses que s'enfugen, en la boira que oculta o minva la rosada, en les barques que naveguen mars en calma, en el coixí d'herbes solitari que assenyalava que el viatger ha dormit (avui també) tot sol. La reticència multiplica exponencialment el poder evocador, i fins fascinator, d'unes paraules que diuen sense dir allò que en el fons és inexpressable, i que, mostrat amb una llum directa, podria semblar, erròniament, una banalitat o un tòpic. Des de la superfície, el fons només se li revela a la

intuïció. Això ens obliga a llegir més atentament, a obrir-nos al traç lleuger d'aquesta màgia *solapada*.

També és una poesia al·lusiva perquè és reverberadora. És a dir, incorpora com a instrument evocador tota la seua pròpia tradició. Cada poema és un joc d'espills que juga amb la càrrega de sentit que la seua cultura ha anat afegint als objectes, convertint-los símbols: les flors de cirerer, les grues, les barques o els núvols, són coses o criatures, però també són ecos de poemes anteriors, imatges ja fixades que cada nou poema alhora referma i renova, jeroglífics que permeten més d'una lectura i que augmenten la riquesa de sentits del poema que els usa. De la mateixa manera que un lloc il·lustrat per un llibre o un film famós no deixa de ser el que és, però en la nostra mirada adquireix unes associacions noves i més complexes, la forma amb què aquesta poesia multiplica les reverberacions converteix els seus paisatges en un microcosmos literari on tot ressona en tot, amb un poder de suggestió centuplicat.

Aquest poder de reverberació, convertit en un laberint poètic autoreferent, pot sorprendre el lector modern encara no avesat, que el sent com una meravella aliena. En canvi, la força fascinatora de la seua reticència s'ha mantingut intacta. La bellesa iridiscentment decorativa de les imatges, d'una enorme condensació plàstica; la justa combinació de so i silenci; l'oblíqua referència, tan velada i alhora tan intensa, als

trasbalsos de l'ànima (la soledat, l'abandonament, el temps perdut, l'evanescent fugacitat de tot, l'amor i els somnis, la inaferrabilitat del desig i la reiterada incompleció de la vida) i als rars moments perfectes de la serenitat, tot això hi és, en aquests poemes breus, vist i no vist, d'arrapafuig, i ens pot commoure. Aquest poema fet de cent poemes és un collar de perles.

**Premi de la
Crítica Catalana
de narrativa**

—

**«Els fills de
Llacuna Park»
*Maria Guasch***

(L'Altra Editorial)

Jurat: Anna Ballbona, Àlex Broch, Lluïsa Julià,
Jordi Nopca i Simona Škrabec.

La bombolla de Maria Guasch

Gerard Mur

Núvol. El digital de cultura, 16 de setembre de 2017

Es tracta d'això. D'una sensació autoritària, un estímul distorsionador, un foc que crema la barbata. I es tracta, també, de saber aprofitar l'esperonament, de tenir la destresa de donar-li forma i profunditat. Aïllar-ne un relat, en definitiva. L'embranchida de Maria Guasch (Begues, 1983) va néixer al lloc on va dur-la la professió: la presó, on va treballar com a mestra de català en pràctiques. El lloc, hem dit, però encara més poderosa és la conseqüència del lloc: un sentiment de pau alliberadora en un recinte on la llibertat només se somnia. La reclusió transitòria la deixava reposar d'un exterior aspre. Aquesta construcció mestra d'ambients amarats de desassossec ha convertit a Guasch en guanyadora del Premi Núvol 2017, en la secció Punt de Llibre, i del Premi de la Crítica Catalana.[...]

Aquestes hores a la presó són el germen d'*Els fills de Llacuna Park*, la tercera novel·la de Guasch. Això, però, no la converteix en una novel·la de reclusos. Més

enllà del centre penitenciari, hi ha altres escenaris indispensables i uns personatges carnosos. Amb el nou llibre, presentat durant La Setmana, l'autora s'incorpora al catàleg de L'Altra Editorial, emparentant-se amb Toni Sala o Alicia Kopf.

La protagonista de Guasch és la Clara, una noia de trenta-quatre anys que avança sense saber ben bé com. Ella mateixa és la narradora i entre les reflexions i els diàlegs no para de repetir i repetir-se «no sé per què però he dit / he fet...». Això no és més que un indicatiu del seu pols vital. La Clara està perduda, perplexa. A la seva edat no té els mitjans per pagar-se un pis i es veu empesa a viure a casa del seu germà Daniel, amb la Sílvia i l'Eloi, la cunyada i el nebot. Professionalment, va passant amb una feina de professora de llengua a Brians. Una feble substitució. «La Clara està frustrada. Està en un moment vital que li sembla que no ha construït res. Això es demostra en la seva manera de relacionar-se amb els altres personatges, que és bastant disfuncional. Té força problemes per comunicar-se. Vol arribar a connectar però sempre acaba fracassant i les maneres per arribar a l'altre acostumen a ser el desig o la violència soterrada», explica l'autora.

Per a la Clara, la presó també és una bombolla. Albira un món hostil. Hi ha un moment, però, que la protagonista no està relaxada ni a fora ni a dins. A la feina, una alumna, la Sònia, la pertorba. Acabarà lligant caps i recordarà que es tracta d'una antiga

companya de secundària. Les preguntes sobre el destí i un afany efervescent la trastornaran encara més. Les relacions entre els personatges són masoquistes, malsanes.

Fora de la presó, els altres escenaris per on transcorre la novel·la són el barri del Congrés de Barcelona i Canyars, poble il·lusori on la Clara va raspallar l'adolescència i tornarà per retrobar-se amb en Gabriel. Canyars, diu Guasch, està inspirat en Gavà i Viladecans, dues localitats que l'autora ha trepitjat molt per estudis però considerava no tenir prou mesurades. «M'empipa molt no conèixer els llocs per on passo. Crec que, en part, faig servir l'escriptura per desfer aquesta insatisfacció». A Canyars, precisament, és on hi ha situada la urbanització que dóna títol a l'obra, Llacuna Park, un conglomerat d'habitatges resultat de l'espetic constructor i, sobretot, símbol d'un futur adulterat. El posterior futur insuficient que tensa a la Clara. La tensió treu el cap durant tota la novel·la. «Brutícia latent», en diu l'editora Eugènia Broggi. «És una novel·la carregada de mesquineses, covardies i gelosies. D'actituds molt puerils», afina Guasch.

Els fills del Llacuna Park és alhora una altra bombolla. La que enxampa al lector. La novel·la concentra una potent força immersiva. Tal capacitat de submersió és possible gràcies a una llengua autèntica, gens adobada. «Moderna i elàstica», segons Broggi, que compara l'estil de Guasch al de Marta Rojals o

Rodoreda. Tot i que aquesta última associació, diu, «és massa fàcil perquè es fa amb totes les autores encara que no s'hi assemblin gens» i la justifica amb «els girs argumentals», els revolts que esquerden la trama. Guasch boicoteja els moments transcendentals, s'afanyava a trencar la solemnitat. Ho fa enfocant un detall amb un cop de càmera brusc. «El que m'interessa quan escric no és tant la trama sinó crear unes sensacions. Per fer que no brilli massa aquesta trama necessito rebaixar els moments de tensió i em serveixo dels petits detalls». En efecte, som davant d'una obra fortament sensorial, tenallada per un ambient asfixiant i capvespral.

En relació al vigor immersiu de l'obra, cal afegir dos aspectes formals que ajuden a fer que sigui així: la narració en un «present radical» i una primera persona de mirada clínica. Aquest últim aspecte vincula la novel·la amb les dues anteriors obres de Guasch, *La neu fosa* (El Toll) i *Olor de clor sota la roba* (La Magrana), que també eren històries d'una contundent exploració personal de les protagonistes. Temàticament, les coses han canviat i ara el fons és més greu. Guasch opta per escorcollar cales més enfangades. El fatalisme, l'egoisme i la rivalitat. Maregassa que acaba xuclant al lector com la Clara ha engolit a l'autora amb el seu joc d'angoixes i fugides. Dins i fora de la presó.

Maria Guasch, ‘como una ola’

Irene Pujadas

El Nacional. La Llança, 14 de febrer del 2018

«¿Què en trauré, de ser aquí? Però sempre s’ha de ser en algun lloc», pensa la Clara. És la vigília de Reis, després de la cavalcada, i ha acabat en un bar de poble amb una gent que amb prou feines coneix. Fan cereses com si res, però de cop recorda el Gabriel i sent una pena càlida «que creix com una onada, “como una ola”, penso estúpidament en la cançó, i és com quan a l’institut se’m posaven els ulls vermells d’imaginar-lo, dèbil i amb l’halo de tragèdia, i el meu secret era que ningú podia sentir tanta pena per ell com jo».

És una escena qualsevol, però il·lustra el caràcter de la protagonista d’*Els fills de Llacuna Park* (una dona desmanegada, com a mig fer) i el seu moment vital (la sotragada cap a la maduresa, el got mig buit). La Clara és una dona de trenta-dos anys que viu a casa del seu germà, al barri del Congrés, i que treballa de professora en una presó de dones. S’hi sent protegida, en aquest entorn –al capdavall, és un espai limitat en què

té funcions concretes i el seu relat no corre el risc d'esbarriar-se. Però la comoditat acaba quan topa amb una reclusa que la retorna als anys de l'adolescència: desitjos, frustracions, enveges i aquell pou tan pregon, el dels secrets de família. Es tracta de la tercera novel·la de Maria Guasch (Begues, 1983) i forma part del triumvirat que optarà al Premi Òmnium Cultural, juntament amb *Robinson*, de Vicenç Pagès Jordà, i *Els estranys*, de Raül Garrigasait.

Els fills de Llacuna Park mereix un racó privilegiat a prestatgeries, bosses i tauletes de nit per diversos motius, diguem-ne tres. El primer és que es tracta d'una història de cap a peus, de les que despleguen una estructura narrativa que s'obre com una flor, pètal a pètal, amb mesura. El segon és el retrat sòrdid i contingut del pas a la maduresa d'una generació de mileuristes que encara es recupera de la plantofada entre el que els havien promès (ser amos i senyors del seu destí) i el que ha acabat passant (que no ho són). El tercer és la prosa de Guasch: afilada com un ganivet, continguda, amb tocs d'humor fi i un domini del diàleg més que notable.

La novel·la es construeix al voltant d'una primera incògnita: qui és aquesta reclusa (la Sònia) i quina relació guarda amb la protagonista (la Clara). Entrevistada per David Guzmán a *Terrícoles*, Guasch explica que el germen de la novel·la és la sensació de recolliment que ella mateixa va experimentar quan va fer

pràctiques de professora a Brians 2. Com diu a l'entrevista, «[La presó] és un lloc on tu abandones tot allò que portes de fora (...) i això fa que en certa manera et despullis de tot el que portes al darrere i que t'oblidis de la teva vida i de les teves lluites diàries. I evidentment, sempre ho dic, és la mirada d'algú privilegiat». La sensació inicial va ser aquesta; després arriben les necessitats del relat. Per exemple, la por de no poder fer una narració prou honesta de les presidiàries (les pràctiques van ser massa curtes, i Guasch no volia caure en tòpics) fa que inventi la Sònia, una noia «de futur prometedor» que mai hauries imaginat que acabaria entre reixes. A partir d'aquí, les preguntes: què ha fet que acabi reclosa, quina relació hi ha entre la Sònia i el seu germà Gabriel, entre el Gabriel i la Clara, què és aquest malestar que flota en l'ambient i que no acabem de reconèixer? Aquestes incògnites van desplegant-se dins d'una atmosfera viciada, força terrible.

«De vegades, tinc el cap buit. Literalment buit. Els pensaments vénen més tard, quan ja no hi ha res a fer, i aleshores s'instal·len dins meu com una mala cosa», cavil·la la Clara. L'antiheroïna de Guasch és una persona que té poques intencions d'agafar les regnes de la seva vida. Entoma el que li ve, actua per inèrcia. Com que la novel·la està narrada en la seva primera persona, tot el relat s'impregna d'aquest aire d'indiferència: està ple de «jo què sé», «segurament m'ho invento», «o el que sigui», «i jo faig que sí per fer alguna

cosa», «i tal», «i això», «o com es diguin». És una narradora que es fa boicot, que es despista a mig relat o que recorda coses estúpides. La Clara hauria pogut passar tota la novel·la amb els ulls tancats i les mans a les orelles (moltes escenes recorden al «no he querido saber, pero he sabido», monumental inici de *Corazón tan blanco* de Marías), però es nota que fa el que pot. S'arrebossa en les tragèdies alienes, però amb aquella aura que adquireixen els drames quan te'ls mires des del privilegi, quan et pots permetre el luxe de posar-te romàntic. És solipsista i una mica mesquina, n'aprèn a poc a poc. Això consola. Te l'estimes.

Probablement contribueix a la sensació de *no future* i de *passotisme* el fet que tota la novel·la sigui en temps present. La Clara recorda i maquina en directe, sense prèvies. Pot sortir-li un comentari destraler o no estar a l'altura de les circumstàncies, però és el que hi ha. I és literalment el que hi ha: la seva vida està aturada en el present immediat; el futur no existeix i el passat només torna (*como una ola*) quan afecta l'ara i l'aquí. El cul-de-sac generacional ocupa un espai invisible. Cada cop que li pregunten què farà quan acabi la substitució a la presó, contesta que «alguna cosa sortirà».

De fet, tota la novel·la té un aire precari, d'habitatge que cal ventilar. És com si tothom parlés amb les mans a les butxaques. I amb uns personatges així, la trama no respon gens al principi d'acció-reacció sinó

que funciona a través d'onades. Les coses passen i es resolen mentre els personatges s'ho miren, cadascú des de la protecció de la indiferència. «Ha de passar que arriba un moment que les coses que em ronden pel cap m'esclaten a la cara», i la maquinària funciona exactament així. L'acumulació de records i memòries adolescents resulta en uns quants moments d'epifania en què la narradora s'adona que *ja sabia* alguna cosa. Tot és terrible però tot passa de manera soterrada, entre records absurds, memòries guèiser i converses intranscendents –meravellosa l'escena postcavalcada amb un Melcior i un Baltasar borratxos al bar de poble.

Si haguéssim de defensar *Els fills de Llacuna Park* davant d'un tribunal, podríem al·legar moltes tàctiques mesurables: la primera persona, l'oralitat en els diàlegs, l'humor, l'ús del present, la documentació sobre les presidiàries, sobre els anys durs de les drogues o sobre el barri del Congrés. Però també hi ha les circumstàncies personals del lector, la identificació amb la protagonista i aquesta arqueologia interna pròpia de la vintena i la trentena –segons se m'informa, després la intensitat minva i res és ni tan meravellós ni tan tràgic. No és una novel·la perfecta (per exemple, pot semblar incongruent que la Clara no reconegui de seguida la Sònia, si després en té records tan vívids), però Guasch construeix una història anguniosa i versemblant i parla del que se sap i del que no se sap, del que preferiria no saber-se, de la capacitat de comu-

nicar-se amb els altres i les ganes d'empatitzar, per complicat que sigui. I tampoc cal patir tant, que tot va bé si acaba bé.

En un diàleg amb Jordi Puntí el desembre passat, a La Pedrera, em sona que Zadie Smith va dir que preferia llegir històries de fracassats perquè la feien sentir millor, perquè tothom –fins i tot Zadie Smith– col·lecciona les seves caixetes de fracassos. Suposo que a *Els fills de Llacuna Park* també hi ha aquest component de bàlsam, a més de l'admiració per haver convertit una sensació en una història. Hi ha alguna cosa vergonyosament tranquil·litzadora en el relat d'aquesta dona egocèntrica, un punt mesquina, tan indiferent i alhora tan vulnerable. En aquesta època d'agafeu les regnes de la vostra vida i tothom a galopar, la Clara té un punt de plaer culpable. Seguint amb la metàfora eqüestre, me la imagino parant a un camí a endrapar un bri d'herba, mirant cap a on tira a partir d'ara i fent el que francament pot, que no sempre és el que hauria de ser. N'anem aprenent.

L'art de la composició

Lluís Muntada

L'Avenç, núm. 444, març de 2018

La novel·la que avui ressenyem, *Els fills de Llacuna Park*, comença *in medias res* i se centra en la vida de la Clara Blai, una noia de 32 anys que té un contracte provisional com a professora substituïda a la presó de dones de Brians 1, i que, com que no es pot permetre pagar cap lloguer, viu al pis del seu germà, la seva cunyada i un nebot petit a qui cuida per compensar l'estada de franc a l'habitatge. La figura de la Clara, que narrativament permetrà un tirabuixó de personatges i salts enrere, pertany a la generació dels *mil·lennials*, aquella que comprèn la fornada que va assolir la majoria d'edat sobre la frontissa del 2000, i que ara es veu obturada pel monopoli de poder en mans de la generació T (te: de Tap i de Transició). Els *mil·lennials* tenen una formació acadèmica especialitzada que contrasta esten tòriament amb el *multitasking* que els exigeix un mercat laboral caracteritzat per unes condicions molt precàries. Les potències i aptituds d'aquesta generació,

vigoroses però infrautilitzades, s'assemblen a aquests corrents d'aigua ocults sota el gel. A *Els fills de Llacuna Park*, per tant, es treballa amb la matèria d'una generació i d'un període que, almenys en el nostre context immediat, no coneix l'èpica: ni la de les grans gestes bèl·liques, ni la de la reclusió, ni la de la privació; ni l'èpica més interior pròpia de la bohèmia dels 1960s i 1970s, que del seu estat dissolt en l'esplín, en feia una experiència vital artitzant o psicodèlica. Lluny d'aquests pols, la Clara i la seva generació es mouen en un context deixatat, sense accents.

Deia Pablo Picasso que l'abstracció no li agradava per la seva «falta de drama». Sota aquests condicionants que acabem d'exposar, la novel·la *Els fills de Llacuna Park* corria el risc de narrar un fris generacional amorf, sense to, mil vegades vist en tantes novel·les en què el patiment individual no tendeix cap a la lírica o a la glorificació d'antany i en què, conseqüència immediata, la matèria narrativa sol descabdellar-se al voltant d'uns personatges desdibuixats, àtons, sotmesos servilment a la funció instrumental de reflectir un marc social. En resum, la novel·la corria el risc tan característic de les formulacions generals o de l'abstracció: la falta de força dramàtica a què al·ludeix Picasso. Però aquí, l'autora, Maria Guasch (Begues, 1982), esquiva aquests perills a través d'una gran mestria narrativa que es materialitza en una prosa continguda i calibrada fins a l'extrem, en la capacitat de relacionar

els fills (aparentment) menors de l'existència d'una constel·lació de personatges que no són despulles sinó entitats vives, plenes per a l'ànima del lector. Així, la Clara; els pares, el germà i la cunyada de la Clara; la Sònia, presonera de «mirada blava i insolent»; en Gabriel (germà de la Sònia); l'Àlex (un germà de la Sònia i en Gabriel, abatut per la droga i la sida); o en Jesús, constructor i promotor urbanístic d'èxit... són tots ells personatges que conformen un calidoscopi de base realista, en què la mediocritat conviu amb l'esperança, la deixadesa amb el desig, en què la força del passat transita descalça pel cim del fil de la navalla del present, i en què si hi ha algun mode d'heroisme possible, aquest heroisme es resol a la menuda, a través d'epifanies foses i refoses en el magma discret de la quotidianitat.

Un gran equilibri narratiu

Els fills de Llacuna Park és la tercera novel·la de Maria Guasch, que l'any 2013 va publicar *La neu fosa*, i el 2014, *Olor de clor sota la roba*, obres amb què l'autora ja manifestava els principals atributs de la seva escriptura: contenció i control narratiu, una veu que filtra la realitat, i una disposició del relat concebuda per no donar-ho tot mastegat al lector sinó per reclamar-ne la condició activa i intel·ligent de la seva naturalesa.

Llacuna Park és el trop d'una època. És el nom d'una urbanització construïda en la fase orgiàstica del boom immobiliari dels anys 1990. Aquesta urbanitza-

ció està situada al litoral, al poble imaginari de Canyars, transsumpte de tants altres pobles reals bastits sota la fórmula rutinària d'aquells ajuntaments doblegats als imperatius dels promotors urbanístics. Llacuna Park, assentada sobre uns aiguamolls requalificats com a sòl urbanitzable, representa la pobra mitologia de l'època de la Clara, que tot i que viu al Guinardó i es mou pel barri del Congrés de Barcelona, torna i retorna a Canyars com si aquell lloc fos un irrefrenable destí migratori de la seva ànima, indolent, passiva i erràtica.

La Clara, al costat de tres companys de l'època de l'institut (la Sònia, que ara és a la presó; en Gabriel; i l'Àlex, que ja és mort), és una de les 100.000 filles de Llacuna Park, aquest miratge de cartró pedra forjat per l'obtenció del diner fàcil, el creixement desbocat i una política municipalista ademocràtica i jivaritzada pel salvatge kitsch urbanístic. Amb aquests retorns imantats de la Clara al lloc on va viure l'adolescència, Canyars, es confirma aquella màxima de Max Aub: «Una persona és del lloc on ha fet el batxillerat». Però en aquesta novel·la no estem assistint a un *locus amoenus* ni a una magnificació nostàlgica d'una pretesa època d'or ancorada en el passat i la memòria sentimental, ramal que sí que trobem per exemple a la novel·la *Cera*, de Miquel Pairoli, o en una bona part de l'obra novel·lística de Joan Francesc Mira (*El tramvia groc*, *Els treballs perduts*, *Purgatori* i *El professor d'història*). Amb *Els fills de Llacuna Park* som en un altre paradigma:

no hi ha el determini d'un memorialisme fort, sinó la inèrcia empal·lidida de ser i d'existir enmig de la pròpia desorientació, veta propera a la que Anna Ballbona també desplegava en una novel·la de mirada renovadora: *Joyce i les gallines*.

Els fills de Llacuna Park plasma un altíssim estat de maduresa narrativa. És una novel·la que no ha caigut en aquella xarxa tan perillosa, d'abusos formals i de formalitats abusives. És una obra que fuig del *pathos* de l'experimentalitat i posa l'artefacte narratiu al servei d'explicar una història. Així de simple i, alhora, així de complex. Podríem dir que la singladura de la Clara és com una vida sense trama. Adotzenada, passiva, gregària, indecisa..., viu instal·lada en la rutina. Presenta unes cadències lentes i corrosives com corcs d'un temps psicològic. La presó on treballa, a estones li sembla un refugi. L'Eloi, el nebot que guarda, és la seva taula de salvament. Les habitacions on fa l'amor desprenen un to de caiguda. L'interès poderós que sent per una presonera, la Sònia, culmina en una mirada obliqua, mai frontal. Les descripcions paisatgístiques i el magnífic treball de composició de l'espai –no oblidem que Maria Guasch és guionista i documentalista– aixequen una epopeia desactivada, freda. En suma, la vida de la Clara podria ser entesa com una seriosa successió de banalitats en bucle, com un deixar-se endur pel corrent sense subordinar-se a cap esperança o finalitat precisable.

En un sinuós joc de climes, *Els fills de Llacuna Park* és un exemple contundent de l'art narratiu que posa l'accent en suggerir més que no pas en mostrar. Deia Heràclit: «És millor l'harmonia amagada que no l'harmonia evident». Aquesta novel·la hauria fet les delícies del filòsof d'Efes. Els ambients que es descriuen en aquesta obra –com els cops de destrall llunyans que se senten a *L'hort dels cirerers* de Txékhov– tenen l'efecte d'insinuar que el que és important, allò realment essencial, el nucli del misteri, és precisament allò que no es veu i que molt probablement no es pot veure perquè és inaprehensible. La vida de la Clara, entesa com a ull del remolí que crida els altres personatges de la novel·la, és narrada des dels claroscurs ambigus d'una obra que no es presta a la totalització ni a un vademècum de solucions existencials o amb tancament. Estem davant d'una novel·la que es busca en el punt cec: ¿la Clara és tan adotzenada i unicel·lular com sembla, o es fa l'adotzenada? *Els fills de Llacuna Park* descriu de manera absorbent un món devastat que, com tants inferns, va ser empedrat de bones intencions. El fet de no rendir-se a una solució –ja no diguem solució moralitzant, sinó solució merament metodològica– exalta aquell punt narratiu de rendició ontològica que ens diu que el misteri sempre és més ric que no pas la solució del misteri. *Els fills de Llacuna Park* és una obra important, forjada amb aquells ingredients que Nabokov reclamava a la literatura: revelacions i menudeses. Grans menudeses, podríem afegir.

**Premi de la
Crítica Catalana
de poesia**

—

**«Convivència
d'aigües»**
Zoraida Burgos

(LaBreu Edicions)

Jurat: Anna Ballbona, Àlex Broch, Lluïsa
Julià, Jordi Nopca i Simona Škrabec.

Convivència d'aigües

Anna Ballbona

Serra d'Or, núm. 702, juny de 2018

Amb un pròleg d'Andreu Subirats, que n'ha fet l'edició juntament amb Toni Cardona, aquest és un llibre necessari i un dels grans llibres de poemes publicats el 2017. La poesia de Zoraida Burgos (Tortosa, 1933) era gairebé impossible de trobar. Descatalogada i perjudicada per una certa mala sort editorial, amagada rere els representants masculins de la poesia de postguerra a Tortosa (Jesús Massip, Manuel Pérez Bonfill i Gerard Vergés), lluny dels cenacles literaris, l'obra de Burgos no havia circulat pels canals que mereixia. Ara aquest volum de l'obra completa dona l'oportunitat de conèixer una veu singular, que ressona carregada d'autenticitat, amb influències d'allò més diverses (un Espriu o un Foix es barregen amb Malcom X, Louis Althusser o David Diop): és el testimoni del gruix d'un esperit creatiu lliure.

Tot i que tenia el castellà com a llengua domèstica (el pare va venir d'Extremadura), Burgos va adop-

tar el català com a llengua literària i al llarg de la seva vida va fer feina de bibliotecària. A més, el volum, amb epíleg d'Albert Roig, permet veure'n l'evolució, les marrades i els salts, les obsessions i les alliberacions. La fixació pels estralls del temps i per una poètica al voltant de «l'exili sense veus» d'un jo que es replega, es regira i rebusca constantment enfilen una part important d'aquesta obra.

Amb llibres més o menys arrodonits, segons els casos (*Blaus* i *Absolc el temps* figuren entre els destacats), es pot apreciar el camí que l'autora traça des de la poesia social i política de principis dels setanta (i que ara ens arriba tan terriblement actual) fins al lirisme cru i críptic; des de l'escepticisme descarnat pel temps perdut i pel temps furtat per la dictadura franquista fins a la interrogació sobre l'escriptura i les possibilitats de la paraula; des del caràcter oníric i un erotisme molt especial (els poemes del desig s'elevan amb una vibració ben distinta) fins a la unió amb el paisatge concret i canviant del mar, el riu i el terròs sec de l'Ebre. I al costat de l'Ebre apareix Los Angeles. I al costat de versos llars, quasi discursius i de combat directe, apareixen tanques, versos en anglès o poemes que semblen cançons. Aquesta és Zoraida Burgos. Un conjunt d'aigües que en cap cas no són calmoses.

Zoraida Burgos.

Convivència d'aigües

Josep Manuel San Abdón

La Veu de Benicarló, núm. 1.123, 2 de març del 2018

Zoraida Burgos (Tortosa, 1933) és una poeta que fins ara havia estat gairebé desconeguda. La seua obra figurava en edicions de poca difusió i en diverses antologies. Finalment, gràcies a LaBreu podem llegir tota la seua obra poètica completa.

L'autora pertany a l'anomenada «Generació de la postguerra catalana a Tortosa», que compta amb noms com Gerard Vergés, Ricard Salvat, Jesús Massip, i Manolo Pérez. La majoria dels seus integrants van tindre el mestratge de mossèn Joan Baptista Manyà i tenen com a trets comuns, la lluita antifranquista, el catalanisme i la inquietud i divulgació dels corrents literaris del moment.

El primer llibre que va publicar va ser *D'amors, d'enyors i d'altres coses*, amb el qual va guanyar el I premi de poesia Màrius Torres de Lleida l'any 1971. En la primera part trobem la nostàlgia per un temps passat, enyors d'amors perduts, moltes vegades viscuts amb passió.

En la segona part els poemes agafen un aire de rebel·lia, ja siga contra la guerra del Vietnam, o contra la tortura. Es reivindica el dret a pensar i opinar lliurement, així com el dret a ser educada en català.

En el llibre següent *Vespres*, publicat l'any 1975, reivindica la paraula i la poesia com a elements alliberadors i encara el futur amb esperança.

A continuació publicaria *Reflexos*, un llibre que suposa un canvi d'estil, s'abandona el realisme social i el llenguatge apareix molt més treballat i més simbòlic. De contingut amorós, la natura i l'amor es confonen. En un primer moment, gaudeix de l'amor lúdica-ment enmig de la natura, i més tard aquesta natura li evoca l'amor perdut i li inspira el poema.

La següent publicació seria *Blau*. És un llibre unitari amb un llenguatge molt treballat. Pretén transmetre el so de les vivències primàries. Hi ha el record constant del riu, del mar, d'un «*jo que no sóc*». Molts poemes respiren sensualitat, s'enyora allò que sentia el cos, la pell... en aquells espais. Les olors evoquen sovint aquells temps.

L'obsessió de les dunes és un conjunt de llargs poemes en prosa poètica, en cadascun dels quals se'ns conten petites històries en les quals expressa que el pas dels anys et força a recuperar el passat. El títol del llibre fa referència a l'obsessió que sent pel paisatge de dunes que són canviants i exposades als vents, l'home no les pot modificar. No passa el ma-

teix amb algunes ciutats històriques europees com el cas de Venècia on la ciutat llibresca que imaginava rodejada d'aigua, com la seua infantesa a Tortosa, la decep per la seua decadència. La fascinen, però, les ciutats del nord d'Àfrica, Fes, Marràqueix, El Caire, sobretot les seues olors que la transporten al passat.

En la segona part expressa la fascinació per les cases antigues i la preocupació per la pèrdua d'identitat de les ciutats. En la part final predominen els records d'infantesa vora el riu.

Absolc el temps, el llibre publicat a continuació, és un intent de conjugar l'impossible diàleg entre el passat i el present. Un desig de recuperar la memòria d'allò viscut. Hi ha un intent de recuperar les sensacions primeres sense el llastre dels records. Però els records hi són en la memòria i la poeta ens trasllada sovint al temps de la infantesa i de l'adolescència, quan tot era crèdul, fugisser i volàtil.

Són anys viscuts vora el riu Ebre i el mar. En molts dels poemes es recorden diferents sensacions, sobretot les olors, els colors, els sons, els sabors... Sovint es rememoren aquells anys amb un to d'enyorança i amb la frustració de què és impossible recuperar aquelles sensacions sensibles de la infantesa. El temps apareix com a destructor, i es recorden persones que ja no hi són, encara que queda el consol de què els morts perviuen mentre són recordats.

Dintre d'aquest llibre hi ha el recull de poemes que sota el nom de *Fulls en blanc* es reflexiona sobre el fet d'escriure. És un treball que s'assoleix a còpia d'anar repetint i de persistir obstinadament. La natura apareix com a font inspiradora, tot i la dificultat de captar la bellesa de l'entorn amb l'escriptura.

Assaig és el darrer dels llibres que apareix en aquesta obra. En els cinc primers poemes el subjecte poètic lamenta les destruccions, les ferides obertes per la vida. En els dos últims manifesta com després de les ferides es recupera la pau, i quan s'esvaeix la nit, es recuperen aquelles coses belles que donen sentit a la vida.

Convivència d'aigües ens permet recuperar una veu poètica molt interessant de difícil accés fins al moment i de la qual podem fer una lectura global. L'edició ha anat a càrrec d'Andreu Subirats i Toni Cardona i conté unes il·lustracions de Manolo Ripollés, Leonardo Escoda i Pilar Lanau. Finalment destacaríem la magnífica edició de LaBreu, una autèntica delícia per aquells que ens estimem l'objecte llibre.

Convivència d'aigües, de Zoraida Burgos

Jordi Cervera

Blog de l'autor, 21 de març del 2018

Labreu segueix jugant fort en la seva aposta a favor de la poesia. En aquesta ocasió es tracta d'un altre d'aquells llibres de justícia, necessaris i fonamentals a l'hora de construir el nostre present i de deixar constància de la realitat. Amb una introducció d'Andreu Subirats i un epíleg d'Albert Roig, ens presenta *Convivència d'aigües*, un volum amb l'obra completa (i algunes peces inèdites) de Zoraida Burgos, una de les poetes més destacades del nostre país i que, paradoxalment, és una gran desconeguda.

Nascuda a Tortosa l'any 1933, és diplomada en biblioteconomia i ha treballat de bibliotecària. Durant molts anys ha estat, probablement, l'única veu femenina de la literatura ebrenca amb una certa projecció i és una de les veus destacades de la literatura de postguerra, al costat d'altres autors com Gerard Vergés o Pérez Bonfill.

Debuta l'any 1970, amb el premi Màrius Torres per *D'amors, d'enyors i d'altres coses*. Després vindrien

Vespres (1978), *Cicle de la nit* (1982), *Reflexos* (1989), *Blaus* (1993) i *Absolc el temps* (2012). Aquesta obra completa també inclou *L'obsessió de les dunes*, un volum de proses poètiques publicat l'any 1996 després de guanyar el Premi Pin i Soler de Tarragona.

Tal com acostuma a passar massa sovint amb els nostres poetes, l'obra de Burgos era pràcticament impossible de trobar i d'aquesta manera, l'edició de La-Breu no fa altra cosa que reparar un greuge històric i permetre l'accés, total i documentat, dels lectors a una poesia interessant, personal i molt arrelada a la terra. En aquest sentit, Zoraiza Burgos s'ha mantingut voluntàriament allunyada dels cercles de decisió i ha anat aixecant una obra molt sòlida i molt íntima, vinculada a l'intimisme i quasi que es podria afirmar, força lligada al gaudi personal, al plaer íntim més enllà d'aquest reconeixement popular. Amarada per la terra, pel pas del riu Ebre, aquell riu mític i remorós que cantava el seu amic Vergés, la seva poesia també té molt a veure amb la terra, amb la realitat de la seva geografia i als simbolismes que es deriven d'aquesta presència física i rotunda d'una geografia que marca els seus habitants.

Zoraida Burgos és una poeta preocupada per les estructures formals, sense que això sigui en cap moment un llast a l'hora de mostrar els sentiments, la riquesa, la complexitat i la potència lírica dels seus versos. Els seus llibres són mostres sòlides i coherents d'allò que cal demanar a un llibre de poemes, anàlisi,

síntesi, emoció, rigor, tendresa, força, solidesa literària i universos per descobrir a la recerca de l'explosió que es recorda, que, una vegada llegit i preservat, es guarda al cor per sempre.

**Premi
de la Crítica dels
Escriptors
Valencians d'assaig**

—

**«Les petjades de
l'home invisible»**
Manel Alonso

(Quorum Llibres)

Jurat: Paco Esteve, Joan Garí,
Àngels Moreno Vercher i Toni Valesa.

L'home que desitjava la pluja

Joan Garí

Levante-emv. Posdata, 27 de gener del 2018

En la contraportada d'un llibre, el lector habituat troba de seguida la carta de presentació més ràpida i pràctica del volum en qüestió. A poc que el propi autor o, en el seu cas, els editors hi siguen mitjanament hàbils, es pot aprehendre amb eficàcia què ens aportarà aquest títol, quines rutes ens proposa i quin horitzó d'expectatives literàries hi podem trobar. Escriure textos de contraportada és una habilitat absolutament clau i per això resulta doblement significativa la breu nota que trobem en *Les petjades de l'home invisible*: «El nostre país –podem llegir-hi– és ple de personatges subterranis, uns individus que conviuen amb una altra mena de fauna humana, la dels escriptors amb una trajectòria intensa i extensa que no aconsegueixen visibilitzar-se en una societat que els ignora, els dona l'esquena o els menysprea directament; homes i dones invisibles que, aliats amb els personatges subterranis, mantenen la

flama d'una cultura que molts voldrien anihilar. El nostre autor és un d'ells».

Després d'aquesta carta de presentació, es fa difícil no empatitzar amb Manel Alonso, l'autor del llibre que tenim entre mans. *Les petjades de l'home invisible* és un dietari que recull textos escrits entre 2014 i 2016. Partint del seu sentiment d'illa absoluta en un país bibliòfag, és natural que Alonso s'escandalitze el dia que s'assabenta, mitjançant una enquesta publicada, que només un 2% de la població valenciana tria el seu idioma propi com a vehicle de lectura habitual. Aquesta xifra redona provoca la tristesa del dietarista: «Un escriptor que empra el valencià com a matèria primera –confessa– és un individu estrany el qual una gran part de la societat no acaba d'entendre ni de comprendre, un individu la motivació i l'objectiu del qual són analitzats amb desconfiança. Què hi anem a fer! No res. Carregar-se una falsa esperança a les esquenes i eixir al carrer, a l'escenari i continuar llegint amb una certa emoció aquests artefactes que anem component en solitud, tot esperant un lector que un dia vulga fer-s'ho seu».

Comprenc el desànim de l'autor. Al capdavall, un escriptor valencià és, en el seu context, aproximadament com un captaire. Se'l tolera un instant però només si fa gràcia; després, és oblidat. Hi faria, però, algunes precisions. En realitat, aquest 2% (conec l'enquesta) seria la massa de lectors de pedra picada,

és a dir, dels qui llegeixen sempre en valencià. Després hi ha una frontera més difusa formada per un altre contingent de possibles lectors que trien indistintament el valencià o el castellà segons el llibre. Això obri, diguem-ne, una perspectiva un poc més afalagadora. En realitat, passa que els lectors llegeixen el que els abelleix, d'acord amb les seues possibilitats. Això no treu ferro ni indignació a les xifres reals, però és una escletxa interessant per als escriptors una mica ambiciosos. Fer-se llegir és un art duríssim, i més en un país com el valencià, però no crec que els col·legues castellanoescriptors encenguin puros amb bitllets de curs legal... La faena de l'escriptor és terrible per a tots, al País Valencià. Amb comptades excepcions (comptadíssimes...) tots som escriptors subterranis. Alguns supleixen això fent-se una colla d'amics/admiradors i fent la viu-viu. Els qui no som gregaris, fet i fet, piquem pedra tots els dies. I així passa la vida –i la literatura.

Més enllà de les seues sensacions psicològiques, Alonso fa al seu diari un recorregut per la nòmina del sector cultural valencià. Tot hi és un poc misèria i companyia, però això no el desanima. Ell segueix publicant els seus llibres i els seus articles, procurant arribar a final de mes. Molts dels textos d'aquest llibre podrien ser perfectament articles de premsa. Tenen la claredat, la concisió i la correcció sintàctica exigides al bon columnisme. En alguns punts, la visió de l'autor es torna lírica: «Tinc un gran desig de pluja –escriu en juliol. És

un desig carnal, sensual, de carícies líquides, fresques, minúscules sobre la meua epidermis. És un desig provocat en part per l'enyorança»; en d'altres, tota l'èpica possible es dissol enmig de les veritats més elementals: «M'obligue a escriure per oblidar-me del pensament de la mort que em persegueix des que era un infant». Sempre, però, l'experiència sempiterna d'arena a la boca, a la vegada com a escriptor i com a home: «Tinc la sensació que la vida se m'escapa, que he perdut no un sinó uns quants trens i que estic condemnat a rondar per aquesta estació grisa i bruta del fracàs».

Autor prolífic i sempre inquiet, Manel Alonso ens ha proporcionat un diari de maduresa, de replantejament de la vida viscuda, on potser només trobem a faltar un poc més de densitat i d'elaboració literària. Com a dietarista, ens conta els seus alifacs, i això els permet confrontar-los amb els nostres. La confessió, així, actua d'espill. Per a això serveix precisament un diari, i no és estrany que el gènere concite tan poca atenció per part dels lectors. Al capdavall, ¿a qui li agrada col·locar-se un espill al davant quan es pot utilitzar aquest estri per fer joguinejar el sol reflectint-s'hi contra la resta dels mortals? Millor, doncs, seguir sent subterrani...

El darrer dietari de Manel Alonso

Miquel Català

Blog *Lletres en xarxa*, 03 de març del 2018

Impressions i testimoni d'un humil lector no especialista en dietarisme

Un dietari o diari personal, sol recollir reflexions en primera persona sobre vivències, somnis, records, o comentaris sobre la realitat del moment, amb periodicitat diversa. En l'actualitat, i donada la proliferació de columnistes en premsa i dels blogs personals, aquest gènere, o subgènere autobiogràfic, parent de la literatura memorialística, es nodreix d'opïnadors i registradors dels esdeveniments actuals de diversa índole.

Si bé és cert que els dietaris van nàixer per a l'ús privat, personal i/o íntim, les recopilacions que han fet alguns columnistes i bloguers han fet adaptar els usos, i el concepte, o a la inversa. Hui, amb la premsa digital, els blogs, i les xarxes socials, assistim a la cerimònia permanent de seducció de seguidors, i a la publicació imminent del que escriuen dietaristes, columnistes i bloguers.

A casa nostra, els escriptors contemporanis considerats com a models són els insignes Josep Pla, Marià Manent, Joan Fuster i Gaziol, els quals, amb el referent del segle XVI, Michel Eyquem de Montaigne (Sent Miquieu de Montanha), l'escriptor humanista del Perigord occità, marquen alguns paràmetres de guia dels dietaristes actuals i de l'assaig en general.

Manel Alonso, l'autor del dietari que ens ocupa, és un escriptor versàtil, polifacètic, hàbil, flexible, mudadís, enginyós. No solament perquè escriu poesia, narrativa, contes, articles d'opinió, ressenyes literàries i altres proses, sinó perquè si ens cenyim al camp de l'assaig, en la seua faceta de dietarista, descobrim aviat en la seua lectura la seua adaptabilitat, el seu bagatge, el seu saber fer, la diversitat temàtica, i l'encreuament de gèneres que es dona en alguns grans escriptors. On són els límits entre l'assaig, o la narració, i la poesia? On són les fronteres entre la memòria íntima i personal i la crònica d'una època?

Que és un escriptor avesat en la lectura de grans figures de l'assaig ho palpem en algunes de les cites introductòries al dietari. El propi Montaigne, Pla, Fuster, Vicent Alonso, Enric Sòria i Josep Igual fan d'aparador de les intencions de Manel. I que és un gran lector ho sé també perquè segueix la seua trajectòria, per algunes converses que havem tingut; per com és coneixedor de tot el que fan i publiquen els escriptors valencians i d'altres latituds de llengua catalana; perquè em va recoma-

nar el blog (que ja coneixia) del meu col·lega i efímer company de la universitat Joan Garí, poeta i assagista, *Ofici de lector*, on ressenya les seues lectures, i em confessava la seua admiració, que és mútua.

La temàtica d'aquest quart dietari del nostre Home Invisible és extensa i variada, per això he assajat de classificar-la en uns quants apartats:

1. De les coses íntimes. Admire la capacitat de Manel d'atrevir-se a contar certes coses públicament, cosa que jo no faria, perquè et deixen completament nu davant els lectors, per exemple les que tenen a veure amb la salut personal, estrés, gasos, tensió arterial, virus gripals..., que et poden fer semblar un hipochondríac. Però dic que ho admire perquè al mateix temps el puc sentir com una persona de confiança, incapaç de fer mal a ningú, d'una humanitat envejable. No té secrets. Dins d'aquest àmbit de les intimitats inclouré també tot allò que recorda de la seua infantesa i joventut, d'alguns familiars propers, personatges del seu poble, Puçol (Pouet, com a ell li agrada dir), del seu paisatge local, i de fets de la història, o de la seua història personal, local. Pense que també pertanyen a l'espai íntim algunes reflexions que fa mentre passeja i contempla el seu paisatge.

2. De l'ésser humà. Enllaçant amb la intimitat, les seues reflexions sovint el porten a entaular converses

quasi filosòfiques amb si mateix, sobre la felicitat, la solitud, la mort, la incomprensió, la violència, la desprotecció de l'ésser humà (a voltes fins i tot entre els seus propis congèneres). És ací on m'agrada més la prosa de Manel, i on li veig traure més la seua ànima de poeta.

3. De l'actualitat política i social. No és aliè a enregistrar al seu dietari fets de l'actualitat, sobretot quan es produeix alguna injustícia clarament manifesta, com en alguns articles on tracta el tancament de l'anterior RTVV, o de la nova llei educativa i les retallades, la corrupció política, la precarietat laboral, la majoria silenciosa...

4. De llengua i cultura. És un autèntic plaer seguir la radiografia que fa del panorama poètic, narratiu, musical, i editorial valencià (i en valencià). De premis literaris, fires del llibre, recitals, actes culturals, presentacions de llibres, cançó i grups de música, exposicions d'art, del negoci editorial... I del públic lector. O no lector, ai!

5. De l'ofici d'escriptor. I el de lector. Manel, com he dit abans, ho llig tot, o quasi. I ho ressenya. S'atreveix amb tot. Articles d'opinió en sengles columnes de diaris, dues per setmana. Columnista, dietarista, registrador de la memòria, contador de records, poeta, contista, narrador, assagista. Versàtil.

Com que altres ressenyes del dietari ja han parlat de la condició d'home subterrani, o de la invisibilitat, ho deixarem córrer.

A voltes, quan parlem de poesia, Manel em diu: «cada vegada m'agrada més el poeta que bada».

No deixes mai de badar, Manel!

Les petjades de l'home invisible

Vicent Luna i Sirera

Publicat a *In-directe!*, a la pàgina web de *Saó*, a *Crònica Digital* i a *Núvol. El digital de cultura*, juliol de 2017.

Fa uns dies vaig acabar de llegir el dietari *Les petjades de l'home invisible* (Quorum Llibres, 2017), la darrera publicació de Manel Alonso i Català. Un llibre on l'escriptor de Puçol ha anat escrivint al llarg de vint-i-quatre mesos les seues preocupacions, emocions, frustracions, neguits, projectes, denúncies, passions.... Per a poder-lo publicar, Alonso ha hagut de recórrer a un micromecenatge: «he passat hores i hores enviant mitjançant el correu electrònic a amics, coneguts i saludats un resum del projecte, demanant-los que se'n feren mecenes a canvi d'una recompensa».

Quan hom acaba de llegir aquest dietari, s'adona del mèrit que té el treball d'Alonso. I té mèrit, repetisc, perquè no és el prototip d'escriptor que la majoria de la gent coneixem, és a dir el d'aquella persona que, a més del seu treball de professor, mestre, metge, advocat, etcètera, es dedica a escriure i publicar llibres. Doncs no, Manel Alonso és un home autodidacta i,

com diu ell, s'ha fet a si mateix: «m'he passat la vida amb llibres en les mans, però tinc pocs títols acadèmics. He après a escriure la meua llengua pel meu compte. No soc filòleg, ni mestre, ni professor, i mai no he tingut la pretensió de ser-ho, el meu objectiu en la vida és ser escriptor». Efectivament, és un ofici meritori perquè voler viure dignament al País Valencià, del treball únic d'escriptor, és molt i molt difícil. Ell mateix ens ho diu clarament: «m'agrada treballar. Tinc un treball senzill, mal pagat, que alguns ni tan sols consideren treball. De fet, les oficines de l'atur no el tenen reconegut en el seu catàleg d'oficis i professions. Però jo m'alce cada dia i em pose mans a la faena content, feliç». Alonso és feliç escrivint cada dia, però malauradament «la literatura no dona beneficis [...], és l'únic ofici en el qual es pot arribar a pagar per tal de treballar». I per això no té més remei que buscar, «amb un punt d'esperança, faenes, faenetes i faeniues que apareixen només de tant en tant, i que em donen per anar tirant, tirant poc».

Aquesta precària condició laborar de l'escriptor de *La maledicció del silenci* (1992), m'ha fet recordar uns versos de Vicent Andrés Estelles on diu: «No tinc altre remei, no hi ha solució. / He d'escriure i a més he de recórrer /diaris i revistes per tal que m'ho publiquen, / per tal que em paguen bé, / per tal que m'asseguren / nou dies de menjar, exactament nou dies (*Obra Completa 1. Recomane tenebres*). Però és que aquella situació

laboral que tenia el poeta de Burjassot era, si fa no fa, la mateixa que patia Joan Fuster que, dedicat en cos i ànima a llegir i escriure des de la seua Sueca, havia de produir un fum d'articles diaris, com Estellés, per poder sobreviure com a escriptor. Si tenim en compte la situació de precarietat de la nostra llengua, producte de la secular persecució que ha patit (i continua patint) pels governs d'Espanya de tots els colors, i governats per reis, regines, vàlids, dictadors, presidents i *tutti quanti*, és comprensible que Estellés, Fuster i tants altres escriptors, tingueren problemes per viure dignament d'escriure en català, en uns moments on la nostra llengua estava proscria de l'ensenyament i de quasi tot. Ara bé, és increïble i lamentable que després de quatre dècades, ai las!, els escriptors actuals continuen tenint els mateixos problemes. I tenen els mateixos problemes perquè els índexs de lectura d'aquest país són una vergonya. Les dades aportades pel secretari de l'Associació d'Editors del País Valencià són molt decebedores. Tan dolentes que el percentatge de valencians que lligen en valencià és inferior al de navarresos que ho fan en basc, no supera el tres per cent. Però, i la gent que assisteix als actes culturals? Alonso ens diu que «la immensa majoria dels ciutadans són aliens a tot aquest moviment, el qual és cosa d'agitadors i activistes culturals, editors, llibreters, professors i mestres. Hi ha una part minsa de la ciutadania que atén la crida de fires, firetes i firiuves dels llibres, altres

ni saben que se celebren. Bona part d'aquestes activitats acaba sent endèmica. Activitats al voltant de la poesia o de la narrativa on només trobes poetes, narradors i els seus sacrificats acompanyants». I aquesta situació que clama al cel, és la que, entre altres, denuncia aquest escriptor.

I és que la pregunta obligada hauria de ser: com és possible que a partir de l'entrada en vigor de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV) l'any 1983 la situació no ha canviat gaire, i els nostres escriptors continuen igual o pitjor? La contestació a aquesta decebedora realitat és complexa i perplexa, com ho és el mateix país (Josep Vicent Marqués *dixit*). Manel Alonso, i tants i tants valencians que estimem la nostra llengua i cultura, ha reflexionat al respecte: «passe hores donant-li voltes a coses tan complicades com ara el comportament d'una societat davant del fet cultural en la seua llengua i en la del veí. No sabeu les hores que he invertit en soledat pegant-li voltes al tema!». I en aquestes reflexions Alonso arriba al moll de l'os: «tants anys de Direcció General del Llibre, de gabinets de promoció del valencià, tants anys d'ensenyament en valencià i amb un resultat tan calamitosos [...] tots aquells que han tingut l'oportunitat d'aprendre a l'escola en valencià no lligen llibres en valencià. Això és molt greu, perquè ens parla del terrible fracàs de tota una societat. Fracàs de més de trenta anys de polítiques educatives que no han servit per a res. Bo, sí, per a donar un bon

sou a directors generals que s'han estat gratant el baix ventre. Diners llançats al poal del fem que han pagat campanyes fallides [...] Es publiquen a l'any uns quants títols en tots els gèneres literaris d'un gran nivell. En aquest sentit, els creadors sí que han fet els deures durant aquests trenta anys i a mesura que han anat madurant ens han oferit obres més ambicioses i de més alta qualitat literària [...] però els escriptors valencians han de balafiar una gran energia i imaginació per tal de visualitzar la seua obra en una societat que viu d'esquena al fet creatiu en la seua pròpia llengua[...]. Tinc la sensació que algú, des d'alguna obscura fundació ha dissenyat el fracàs de les polítiques de promoció lectora i lingüística al País Valencià. No em crec que siquem un poble diferent de l'israelià, el flamenc, el basc, el gallec. I encara que haja estat dissenyat per ments malaltes, el fracàs és de tots».

Efectivament, el fracàs és de tots, tot i que, com deixa caure Alonso, jo sí que estic convençut que hi ha una intenció malèvola, pensada, dissenyada i portada a cap, per fer descarrilar la normalització a casa nostra. Però, tot i així, s'editen més llibres en català que mai, tenim més escriptors i editorials que mai, s'organitzen més actes culturals que mai, les Trobades d'Escoles Valencianes mobilitzen a més alumnes, pares i mares que mai... però malauradament la lectura i compra de llibres en valencià és ínfima. Què ha passat doncs? O millor dit, què està passant? Ha passat que en vint anys

de governs del PP no hi ha hagut cap projecte per avançar en la normalització del català, es van eliminar les ajudes i subvencions a les entitats cíviques i culturals, es va frenar l'ensenyament en valencià, es va utilitzar la RTVV per banalitzar la nostra llengua, no es va demanar el requisit lingüístic als funcionaris, no es va potenciar la creació de cap periòdic, etcètera, etcètera. I aquesta política de desvalencianització, en benefici d'una clara espanyolització, ens ha portat on som. I som en un país on la seua llengua pròpia és, tret del sistema educatiu, invisible. Invisible en la sanitat, la justícia, els mitjans de comunicació, la policia, l'administració, les empreses, el comerç, el cinema... La conclusió és que un alumne, encara que haja tingut tot l'ensenyament en valencià, quan deixa enrere l'etapa educativa s'adona que una de les llengües oficial és invisible, i quan intenta viure plenament en valencià no ho pot fer, o tot són problemes. El resultat final, a no ser que hom ho tinga molt clar i siga un militant lingüístic, és que la majoria de la gent abandona una llengua per passar-se molt còmodament a aquella altra on ho té tot, absolutament tot i sense cap problema.

Manel Alonso, que és un gat vell, que n'ha vist de tots els colors i per tant desconfia dels polítics, es pregunta si aquest nou Govern del Botànic, «aquests suposadament valencianistes faran possible la vertadera normalització del valencià, n'incrementaran l'ús social, sostindran una indústria cultural i informativa en

valencià i a la fi gaudirem de la pau lingüística que tant i tant anhelem i necessitem. Però no és més que un miratge social, ja que un percentatge alt, altíssim, dels qui han optat electoralment per l'esquerra valencianista li és indiferent la normalització del valencià, o com a mínim no el veu com un tema prioritari». [...] Mentrestant, en cada legislatura anem perdent un llençol, una oportunitat per a fer les coses ben fetes: vertebrar socialment, culturalment, informativament i econòmicament el nostre país, traure'ns de damunt les estructures polítiques heretades d'etapes polítiques anteriors i dignificar una llengua i la cultura que n'emanen. Sàpiguen que la llengua i la cultura també creen llocs de treball i riquesa». Davant d'aquesta nova situació política, que vivim els valencians i valencianes, Alonso és «un observador de la realitat» i, com en tantes altres coses, més aïnes és pessimista, «perquè no em deixe seduir pel miratge». Però tot i així, no és d'aquells que es dona per vençut i com un escriptor de pedra picada continua treballant cada dia per «construir eixa obra en la qual estic invertint tanta energia, esperant que un dia les estadístiques siguen tan generoses com ho som els escriptors valencians que oferim el millor de nosaltres mateixos a una societat que ens menysprea».

Fet i fet, no deixeu de llegir *Les petjades de l'home invisible*, en aquest dietari de Manel Alonso copsareu, com he dit adés, les seues preocupacions, emocions,

frustracions, neguits, projectes, denúncies, passions... Tot plegat, un grapat de sensacions que no solament són d'ell com a escriptor i valencià compromés amb la seua terra, sinó que ensems també són les d'aquest nostre país, com diria Estellés, «sacsejat d'una banda a l'altra [...] excitat periòdicament per forces que tot i recurrent a sofismes semblen confusió i sal» (*Consideracions del Mural*). Un escriptor que clama al cel, a la societat valenciana, poder viure dignament conreant la nostra llengua. D'un escriptor que, com un naufrag d'una illa, llança al mar una botella a vessar de missatges, que «mai no ha tingut un no a ningú, que s'ha jugat els diners quan els ha tingut apostant per la literatura d'aquest país (la qual cosa ha deixat en la meua economia una ferida sagnant que mai no aconseguiré tancar)». I que els diu als actuals governants: «aneu amb compte que l'excés de prudència no vos faça penedir d'haver desaprofitat una oportunitat històrica».

Llegiu i rellegiu aquestes petjades que ha anat deixant-nos Manel Alonso. Petjades que ens ajuden a reflexionar sobre el país dels valencians. Ell espera «amb ànsia un bon lector que siga capaç de fer la lectura que en privat desitge i que en gaudisca, aquest ha estat un dels grans objectius que he tingut mentre he passat mesos treballant». I quan acabeu de resseguir totes i cadascuna de les petjades feu com jo, escriviu-li, li farà molta il·lusió doncs com diu ell, «no escric per al silenci, escric per a ser llegit» i per això li prega al

lector que «des d'allà on estiga, m'envie quatre ratlles on em faça cinc cèntims de la seua lectura. Per davant vaja el meu agraïment».

Doncs amic Manel, espere que aquest humil lector haja fet la lectura que «en privat desitges», per descomptat que n'he gaudit, i molt, de la lectura d'aquestes petjades. Que sàpigues que, malgrat «aquesta nostra pobra, bruta, trista, dissortada pàtria», no ets un escriptor invisible i en necessitem molts com tu per bastir el futur d'aquest país que ja és una mica més nostre. Espere que, quan la tristor et mene a «traure-li pols a la pena», aquestes quatre ratlles, i la d'altres lectors, et donen força i coratge per a seguir endavant, treballant amb llibertat, construint, com a tu t'agrada dir, «a favor de».

**Premi
de la Crítica
dels Escriptors
Valencians de
literatura infantil**

**«Poemes amb
llum de lluna»**

*Maria Dolors Pellicer
(il·lustr. Paco Giménez)*

(Bromera)

Jurat: Josep Millo, David Navalón,
Eduard Ramírez Comeig i Mercé Viana.

Poemes amb llum de lluna

Marta Luna

Faristol, núm. 86, novembre de 2017

Maria Dolors Pellicer no és nova en el panorama de la literatura per a infants. La coneixem com a narradora, com a creadora de materials destinats a l'escola i com a poeta. És com a poeta que té publicats *Versos diversos*, *Rimes i rialles*, *Versos de tres sabors*, *La selva en vers...* i que ara ens ofereix els *Poemes amb llum de lluna*.

Pilar Garcia Aparicio, que analitza la poesia de M. Dolors Pellicer en un interessant article titulat «L'obra poètica de M. Dolors Pellicer», publicat la tardor del 2011 a la revista *L'Aiguadolç* de València, i que va ser mereixedor del Premi Aurora Díaz Plaja 2012, destacava després de la publicació de *Versos diversos*: «Aquest primer llibre de poesia significa una continuïtat i al mateix temps una potenciació del geni creatiu de l'obra conreada fins aleshores per l'autora, mateixes preocupacions temàtiques, pel que fa a la continuïtat, i gust per experimentar amb la llengua que, òbviament, es veu incrementat amb el conreu de la poesia».

Com a professora d'escola primària, Pellicer sap molt bé quina és la capacitat lectora dels nens i nenes als quals s'adreça i controla a la perfecció estructures i vocabulari, que són clars, nets, adequats, precisos i rics. Els magnífics dibuixos de Paco Giménez i un petit contrapunt poètic per a cada doble pàgina completen l'obra. Un llibre que hauria de formar part de les lectures habituals en un marc escolar i que es podria utilitzar a les biblioteques com a recurs per iniciar el públic petit en la poesia.

Ressenya de la setmana: *Poemes amb llum de lluna*

Alba Fluixà

Levante-emv, 15 de novembre del 2017

Poemes amb llum de lluna és una deliciosa llepolia poètica apta per a infants i grans. Es tracta d'un conjunt de poemes on la nit, la lluna, les estrelles, els somnis i, en definitiva, la fantasia són els protagonistes, tot adobat amb una bona dosi d'amor i estima. L'autora combina sempre sota el mateix títol un poema llarg i un *haiku*. Els versos tenen un ritme i una rima que en fan agradable la lectura. A més a més, cada conjunt poètic està potenciat per les belles i suggeridores il·lustracions de Paco Giménez. Maria Dolors Pellicer és una escriptora de llarga trajectòria en la literatura per a infants i, sens dubte, tot un referent de la poesia infantil valenciana que ha publicat un bon nombre de títols. La seua obra és una excel·lent manera d'acostar aquest gènere als lectors i lectores més joves.

**Premi
de la Crítica
dels Escriptors
Valencians
de literatura
juvenil**

«El triangle rosa»
Silvestre Vilaplana

(Bromera)

Jurat: Josep Millo, David Navalón,
Eduard Ramírez Comeig i Mercé Viana.

El triangle rosa

Glòria Gorchs

Faristol, núm. 86, novembre de 2017

Silvestre Vilaplana (Alcoi, 1969) és un autor que s'ha guanyat el respecte de la crítica i el públic jove gràcies a un seguit d'obres que sorprenen tant per la temàtica com per l'estructura i el ritme narratiu. Penso en títols com *Resurrecció* (2011) o *La mèdiom* (2016), que plantejaven temes com la possibilitat de tornar una jove a la vida o la terrible realitat d'una nena amb poders mentals.

Ara ens presenta *El triangle rosa*, Premi Fundació Bancaixa de Narrativa Juvenil, i malgrat que l'autor manté el rigor de sempre, ens ha deixat una mica descol·locats. Aquesta vegada Vilaplana abandona la fantasia, el misteri i, sobretot, aquella capacitat seva d'atrapar el lector de forma angoixant a mesura que diferents trames es van tancant fins a escanyar el protagonista i, de retruc, el lector. L'autor ha fet un gir cap a la novel·la realista, la novel·la que alguns experts anomenen *mirall*, per la seva voluntat de reflectir

problemes actuals dels joves d'una forma clara i directa. I també ha optat per una obra d'estructura lineal i clàssica.

Dani menteix constantment per amagar la seva homosexualitat, per por del *què diran* els companys de l'institut i els seus pares. Al llarg del llibre el protagonista segueix un procés de descoberta, negació, experimentació, acceptació i finalment obertura al món. Vilaplana descriu tot el procés de forma amena, des de l'anada a un club d'ambient fins a la recerca d'informació a internet. Explica què és el triangle rosa o per què es fan servir els colors de l'arc de Sant Martí, dona pistes de la importància de confiar en un adult o un amic i, sobretot, envia un missatge de valentia i coratge a tots aquells joves que no gosen sortir de l'armari.

Més enllà del seu valor literari, aquestes novel·les volen ajudar a construir la identitat dels seus lectors, en un moment de l'adolescència en què estableixen quina serà la seva orientació política, moral, sexual... No entrarem ara a discutir si la funció educativa d'aquestes obres mirall va en detriment de la bona literatura o no. En tot cas, cal dir que *El triangle rosa* formaria part del corrent que tant ha conreat, per exemple, Gemma Lienas.

Una obra, doncs, útil, molt correcta, entre la ficció i el manual, amb una voluntat introspectiva evident.

El triangle rosa

Lola Moreno

Blog *La clase de Lola*, 12 de febrer del 2018

Estimats professors, si voleu que els vostres alumnes lligin, recomaneu-los *El triangle rosa*, de Silvestre Vilaplana. Des de la primera pàgina, la història de Dani els enganxa com mai havia vist. El llenguatge planer, col·loquial, tan acostat a la seua manera d'expressar-se; els missatges per whatsapp; la trama centrada en la recerca de la identitat sexual del protagonista; les relacions amb els amics, l'escola i la família... Tots són bons punts per seduir-los.

Quina gran idea va tindre l'autor quan es va decidir a escriure sobre problemes d'adolescents. Segons ell mateix afirma, aquestos són el públic més complicat, i té raó; per això és un goig arribar a classe i que els alumnes no et deixen parlar, que alcen la mà per comentar escenes determinades, que es tallen els uns als altres per donar la seua opinió. Oblideu els controls de lectura i els treballs. Ja no calen. Sense necessitat de cap guia, esbrinen els fils que mouen la història i,

fascinats, parlen dels valors que apareixen en la novel·la: l'amistat, la importància de dir la veritat, la confiança amb els pares, l'empatia, la valentia, la significació que pren el vell professor de l'escola...

«No podia deixar de llegir-lo», «m'ha agradat molt», «el recomanaria a gent de la meua edat perquè és un llibre que ajuda molt a entendre els altres», «és el primer llibre que m'he acabat dels que manen al centre»... Els alumnes parlen.

Es nota que Vilaplana conviu amb xics de l'edat dels seus personatges dia rere dia, que coneix el món d'aquestos joves convençuts que ja ho saben tot. A més, no es queda en la superfície; va més enllà i toca alguns dels punts febles que afecten els xics que poblen les nostres aules: l'assetjament dels forts contra els menys valorats de la classe, la importància de sentir-se admés, l'abús de l'alcohol, les aparences que enganyen...

Si, a més, teniu la sort de conversar amb l'autor, la força de les seues paraules us animarà: «Poder crear un món és bestial. Quan escriviu teniu el poder en les vostres mans. Crear universos és una sensació grandiosa.» Convençut que la vida real no és la que apareix en televisió, encoratjarà els joves: «Si esteu davant del televisor i no feu més que canviar de canal, alceu-vos i aneu a crear. No sabeu la quantitat de temps que podeu guanyar llegint i escrivint.»

Algú coneix un millor foment a la literatura?

8 motius per llegir...

El triangle rosa

Àngels S. Amorós

Descriu, 7 de juny del 2018

La tria d'un bon llibre no sempre és casual o ajustada sinó que obeeix a altres raons que no han de coincidir amb els de la resta. Amb el propòsit de no condicionar-ne la lectura, però sí de justificar-la cal establir alguns motius, ni que siguem 8.

Sinopsi editorial: Dani menteix. Menteix molt bé. Però ho fa per pura supervivència. Perquè no es comprén a ell mateix, perquè no s'accepta com és, perquè té por de l'entorn que l'envolta, perquè poden més els prejudicis que els sentiments. Fins que un dia la xarxa de mentides comença a trencar-se i per fi s'enfronta a una veritat que li fa mal, però que l'alliberarà. Sense dramatismes i amb bona cosa d'humor, assistim al descobriment de l'opció sexual d'un adolescent.

1. Ha sigut mereixedora d'un premi literari

No és un argument contundent, ni tampoc garantia d'èxit, però sí un punt a favor, per què no? El

Premi Fundació Bancaixa de Narrativa Juvenil està plenament consolidat i és tota una referència en la literatura juvenil a casa nostra. En aquest premi han resultat guanyadors autors consagrats com Àlan Greus, Francesc Gisbert i Isabel-Clara Simó.

2. La marca de l'autor

L'escriptor alcoià Silvestre Vilaplana és una molt bona opció a l'hora de triar una lectura de qualitat, ben feta i d'excel·lent acollida per part de la crítica i dels lectors.

Ha publicat obres tant de poesia, com de narrativa. Algunes de les novel·les que té publicades són: *La mirada d'Al-Azraq* (1998), *Els dimonis de Pandora* (1999), *Les urpes del diable* (2001), *La frontera negra* (2007), *Resurrecció* (2012), *Les cendres del cavaller* (2003), *El quadern de les vides perdudes* (2012), *La mèdium* (2016) i *Un sepulcre de lletres minúscules* (2016).

3. La temàtica

En llegir la sinopsi som conscients que en aquest llibre de Vilaplana no trobarem el misteri, la fantasia, les referències històriques i la investigació acostumades.

El triangle rosa se situa des de la perspectiva d'un adolescent que vol eixir de l'armari i en calibra totes les conseqüències.

4. L'estructura i el ritme narratiu

Una història bastida a través d'una veu narrativa adolescent que escriu «tal com raja». De vegades trobem eufòria i d'altres, la majoria, desesperació. Entre irònic i desesperat, un jove intenta explorar un món del tot desconegut sense l'ajuda de família o amics.

Hi trobarem capítols molt breus, acurats i encapçalats per un títol molt significatiu que ens avança part del contingut.

5. La gradació acurada del procés

Acompanyem el protagonista per un procés de descobriment, negació, provatures i, finalment, l'esperada acceptació.

L'acceptació no és fàcil i de vegades no es té suficient confiança amb família i amics per saber-ne més. Res millor que llançar-se i escoltar.

6. Humor, internet i emoticones

No és un tema fàcil, però el realisme no està renyit amb la ironia i els conflictes es poden abordar des de punts de vista molt diferents.

Quan les problemàtiques socials afecten els joves i adolescents l'humor i la distensió esdevenen imprescindibles.

7. La documentació és d'agrair

El títol no és casual sinó que trobarem nombroses referències als símbols, la història i d'altres dades ben documentades.

Com en tota obra ben feta, són qüestions que no es noten perquè no es tracta d'un manual sinó que la narració es manté natural, espontània i fluida en tot moment.

8. El valor educatiu

Una obra pensada per fer-la servir a les aules no demana una retallada en la qualitat ni en recursos. L'adolescència és el moment de la construcció de la identitat en tots els àmbits i s'ha de fer amb voluntat literària més que de manual moral o d'instrucció.

**Premi
de la Crítica
dels Escriptors
Valencians
de narrativa**

—

**«Les quatre vides
de l'oncle Antoine»**
Xavier Aliaga

(Angle Editorial)

Jurat: Paco Esteve, Joan Garí,
Àngels Moreno Vercher i Toni Valesa.

Xavier Aliaga.

Convertir la literatura del jo en literatura del tu

Carles Rebassa

Núvol. El Digital de Cultura, 06 de novembre del 2017

S'ha dit sovint que els escriptors catalans no són gaire proclius a produir mostres de la literatura del jo. Un dia algú em va dir que els catalans no escriuen memòries ni publiquen dietaris perquè tot ho aboquen al confessionari. Tanmateix, fer una ullada a la literatura del darrer segle ens farà desistir d'aquesta idea, tant si tenim en compte autors que han escrit (o editat) les seves memòries o dietaris, com si pensam en autors que fan servir la seva realitat vital –o biogràfica– i el punt de vista de la seva identitat individual, social, professional, com a material directe per a bastir obres líriques o de ficció.

Karl Ove Knausgård, autor norvegià que ha publicat una sèrie de sis volums titulada *La meva lluita*, relata amb tots els ets i uts –diu– les intimitats reals de la seva vida i de les persones que s'hi han vist implicades, i ens acosta a la percepció que l'any 2000 vam començar a tenir amb els xous d'impacte i amb aquella

nova telerealitat que es va anomenar «final de la intimitat». Dic tot això perquè en el llibre magnífic que ens ocupa hi ha una lluita constant d'intimitats que cerquen el seu lloc, i que volen sortir de l'amagatall on les ha empresonades la història.

No fa gaires mesos sopàvem a casa amb uns amics. A taula hi havia l'editora de *Les quatre vides de l'oncle Antoine* (Angle Editorial), Rosa Rey. Havent sopat conversàvem, més que de literatura, d'escriptura i d'edició. Un dels amics va demanar a na Rosa: «Si ara em volgués posar a escriure, com hauria de ser una gran història?» Sense vacil·lar, l'editora li va respondre: «Sobretot és important que no expliquis la teva vida, perquè això no interessa a ningú.» Explicar la teva vida, no. Ho compartesc del tot: a qui li importa? Parlar de la vida com a síntesi de moltes vides, sí. Parlar de la vida a partir de la teva vida, sí. Convertir en espai de reflexió i mirada els espais buits que hi ha entre tu i la teva vida, sí.

En la seva transversalitat, *Les quatre vides de l'oncle Antoine*, de Xavier Aliaga, és una mostra d'aquesta literatura del jo que basteix un relat a partir d'un fet íntim. Dic transversal perquè no tan sols és un dietari personal, també és un relat de memòria històrica, i una novel·la d'aventures, i un quadern de bitàcola, i un relat de detectius, i un documentari sociològic d'algunes comarques meridionals dels Països Catalans, i la novel·la que parla d'una família dispersada,

geogràficament i mentalment, de resultes dels estralls de la guerra i del feixisme.

L'envit és força complex: agafar tots els ingredients que ara he anomenat, entrar dins la cuina de l'escriptura i confegir un relat contundent, amb unitat narrativa i una llengua literària que no desafina mai. Per a fer això, cal ser un escriptor amb instint, amb coratge, amb ofici i amb coses a dir. Aquest escriptor és Xavier Aliaga.

A Les quatre vides de l'oncle Antoine, per a allunyar-se del memorialisme, de l'esnobisme de l'escriptor i, fins i tot, de la identitat i la intimitat de l'autor, Aliaga converteix la literatura del jo en literatura del tu. L'escriptor s'adreça a si mateix en segona persona, per a situar-se com a personatge, i per a crear, reeixidament, un ambient d'intimitat, de confessió, de xiuxiueig. Aliaga, parlant-se de tu a tu, ens mostra els plecs íntims de la seva vida, les coses caçades al vol a l'adolescència, les tristeses intramurs de casa seva, les presències silencioses dels absents, els morts que se'n van del món amb els seus secrets, que ja es converteixen, per a sempre, en secrets per a sempre. Alerta, doncs, en llegir aquest llibre: hi ha fetge, vísceres, moll de l'os i altres membranes i llims que l'autor es desferra de si mateix i projecta vers el personatge d'un nebot que cerca les traces vitals d'un oncle mític i desaparegut fa una collada d'anys.

Antonio, Antoine, el «tio», és un militant comunista en la clandestinitat que un mal dia ha de fugir cap a l'exili del nord. Com qualsevol heroi, deixa un passat sensible darrere seu, i entorn d'aquest passat es va construir un present mític que s'alimenta de la imatge dels territoris físics o mentals on l'heroi aterra i, finalment, desapareix: el Loira, el Migdia-Pirineus, la legió francesa, Algèria, Indoxina... Xavier Aliaga –el tu del relat, autor i narrador, director i protagonista– és el nebot d'Antonio. A més, és escriptor precari –com tots en aquest país–, fill, germà, espòs i pare, i es troba, com aquell qui diu sense adonar-se'n, enmig d'una espiral de referències familiars, de sorpreses històriques i de desenganys infantils, que tenen com a epicentre el personatge d'Antonio. Antonio, l'exòtic oncle fugit a l'exili. Antonio, el lluitador antifranquista. Antonio, la síntesi d'un entramat de silencis i de secrets en una família de gent treballadora del País Valencià.

El bon saber de l'escriptor Aliaga fa que el lector viatgi amb ell per mitjà de la mirada que analitza el mite de l'oncle, sense pretensions èpiques ni justificacions ètiques que salvin cap peça del trencaclosques. I hi ha les històries que s'amaguen rere les persianes de les cases: la mort dels éssers estimats, la rancúnia històrica de qui ha estat abandonat, les mentides sobre les quals es basteix una família, la complexitat dels cantells humans d'una persona, que no es coneixen mai de manera completa. El viatge d'aquest llibre és

el viatge del coneixement de la veritat, de la relació del protagonista –en Xavier– amb aquesta realitat. El viatge traspua detalls per totes bandes, humanitat per totes bandes, una topada de morros amb la realitat per totes bandes. I esperança i tendresa per totes bandes. Això fa molta falta avui dia: esperança i tendresa.

La història ens ha arrabassat tot sovint el nostre present. El poder, quan no l'hem exercit nosaltres, s'ha exercit contra nosaltres. Encara avui, el poder ens regala presó, exili, por, helicòpters... La guerra, l'exili, els bàndols, els discursos del nacionalisme del segle XX, ens han deixat territoris devastats, orfes silenciats, relats oficials, llacunes buides. Una de les troballes més impactants de *Les quatre vides de l'oncle Antoine* és l'anàlisi de la clandestinitat, la impossibilitat d'establir una historiografia de la clandestinitat, perquè no hi ha papers, perquè els qui hi eren ja són gairebé tots morts, perquè els qui encara hi són estan avesats a no parlar. «No et desanimis. La feina del teu oncle en el partit era clandestina dins la clandestinitat. Que no hagi trobat res no vol dir que les històries que us han contat no siguin certes», diu una arxivera de l'arxiu del PCE al protagonista, quan pensa que trobarà documents i papers de tota casta per a confrontar la història oral amb la història documental.

En aquest llibre, Aliaga confronta la llegenda amb la història, les contarelles amb la realitat. També confronta el que ell havia pensat que seria la realitat

amb el que és verament. I es confronta ell mateix (tu) amb ell mateix (Xavier). Aquest calidoscopi de mirades que és *Les quatre vides de l'oncle Antoine* enceta un espai de maduresa creativa i estilística de l'escriptor de Xàtiva, que encara ha de donar molts de textos amb la profunditat fràgil, la contundència tendra, la tristesa esmicolada amb què descriu el seu viatge cap a la veritat. Un llibre corprenedor que ens parla del nostre ahir i del nostre avui. Un llibre que estimarem mentre el llegim, i després de llegir-lo, perquè ell ens estima mentre ens parla.

De l'exili franquista a la guerra d'Indoxina: tot seguint les petjades d'Antonio Aliaga

Esteve Plantada

Nació Digital, 1 de febrer del 2018

Diuen que la realitat sempre supera la ficció. I això mateix devia pensar Xavier Aliaga per afrontar el delicat camí que el conduïa per la història secreta de la seva família. Concretament, el camí que havia de donar llum a les petjades d'Antonio Aliaga, l'oncle que esdevé el motor per on transiten les trames, els girs i els dubtes de *Les quatre vides de l'oncle Antoine* (Angle), la darrera guanyadora del prestigiós premi de novel·la Pin i Soler.

L'obra fa un exercici d'autoficció i juga amb elements de la crònica periodística per posar el focus sobre els fets que expliquen una vida de pel·lícula. Sobre com Antonio Aliaga es dedica a unes activitats clandestines que l'obliguen a fugir de l'estat espanyol, a deixar dona i dues filles a Carcaixent i allistar-se a la Legió Estrangera, immersa en la guerra d'Indoxina. I sobre com esdevé el protagonista, amb llums i moltes ombres, d'una història tan apassionant com ho són les grans aventures de la ficció.

Però, de ficció, n'hi ha poca. La fugida i la distància van acabar convertint Antonio en un personatge misteriós, esmunyedís i mític per a la seva pròpia família. Anys després, el seu nebot necessitarà trobar la veritat. «El llibre sembla una cosa, però té un nivell de narrador molt diferent de l'habitual, fent ús de la meta-literatura», explica l'autor, que busca les raons de tot plegat, mogut per un impuls inicial de saber com l'oncle arriba a França i entra a la Legió. «No sé si he trobat la veritat del tot, però sí que he arribat a un punt d'explicació de la història molt satisfactori. Hi ha punts buits i parts més vaporoses, però he pogut posar paraules al desig del meu pare de saber què havia passat amb el seu germà».

El procés de recerca, però, obre ferides i en tanca d'altres, com no podia ser d'altra manera. «La gent més gran de la família tenia reserves a furgar en el passat. Els descendents eren els més partidaris d'anar endavant amb el projecte i fer llibre de la història de l'avi». Però una cosa és la versió oral, i una altra, el text, que quedi fixat per sempre. «La recepció ha estat bastant bona –explica Aliaga, sobre la rebuda familiar–. Però també hi ha hagut casos on la novel·la ha obert unes altres ferides, tal com es pot llegir».

A la frontera de la ficció

Aliaga ha treballat el text amb l'ofici del narrador, amb la cura del cronista i amb la devoció per la infor-

mació pròpia del periodista. «Hi ha determinats buits que he omplert amb literatura. La resta és pura reconstrucció periodística», explica. Estilísticament, el text destaca per ser escrit en una segona persona que serveix a l'autor per anar fora de la història, amb una mena de segona persona bíblica que es pot dirigir al propi narrador. «Vaig provar la primera i la tercera persona, però el relat no em funcionava. Fins que vaig provar la segona persona i m'adono de com havia de ser la història i el narrador».

«Em preocupava saber què hi havia de la meua història familiar que podia interessar el lector, i què no –confessa l'autor–. Ha estat un procés llarg, i he passat per molts estats d'ànim. Vaig començar-m'ho a passar bé quan vaig trobar la manera d'explicar-ho, just al moment en què m'adono que la novel·la té punts d'interès que van més enllà de la història mateixa».

Potser per l'exploració d'una etapa del franquisme que pot connectar amb molta gent, potser perquè la història té una part dramàtica que fa que els lectors projectin els fets sobre les seves pròpies històries familiars, sovint plenes de dolor i sense ningú que les expliqui. «Hi ha molts Antonios Aliagas al nostre món, però poques famílies tenen un Xavier que n'investigui els fets». I això fa que *Les quatre vides de l'oncle Antoine* siguin una obra d'ampli espectre de lectors. Perquè és una història familiar de projecció universal.

Un personatge fascinant

El personatge d'Antonio Aliaga és fascinant. «Té molta barra, és llegit, de classe treballadora, però alterna amb l'alta societat valenciana. Treballa pel Partit Comunista i ha de marxar perquè té amenaces i perilla la seva integritat. Deixa la família a València, dues filles i una dona, i a França engega una altra família. Pel camí, ha fet una guerra, ha fet estraperlo amb el ferrocarril, ha tingut amants, ha tingut alguna amant de l'alta societat valenciana». I mor amb 38 anys. «Per això parlo de les “quatre vides”: és una concentració extrema!», remarca.

«La història podria ser prototípica, però el personatge té uns punts espectaculars». El que fa interessant Aliaga és tot allò que té d'especial. I que és un tipus que transcendeix el franquisme i la seva classe, i al final acaba pagant per això». Especialment dura de la meitat endavant, la novel·la s'organitza de manera literària, no tan periodística. Sobretot, per poder explicar aquesta duresa. «Passo per moments molt durs que queden clars amb unes pinzellades. I, si no exploto més aquesta línia, és per pudor i per no acumular un protagonisme que no aniria bé al relat».

Al punt just, com a testimoni d'un temps i d'una família. També, el d'una societat que s'havia acostumat a viure en secret, amb por i amb una espina clavada. «Vaig fer el que vaig poder i com vaig poder», explica Xavier Aliaga que li va dir Remedios, l'esposa

valenciana d'Antonio, a una de les descendents. Una frase per entendre la mesura d'un episodi que, gràcies a la seva novel·la, està una mica més tancat que abans d'escriure-la. Que no sigui que aquesta és la utilitat de la bona literatura.

Presentació a Alcoi de *Les quatre vides de l'oncle Antoine*

Silvestre Vilaplana

13 d'abril del 2018

D'entrada ja us dic que *Les quatre vides de l'oncle Antoine* és una novel·la que se n'ix dels paràmetres habituals de la narrativa. Una novel·la que és diferent per molt motius. Aliaga sempre és valent i original en la concepció de les seues obres. Us confesse que hi ha una dificultat meravellosa a l'hora de provar de definir aquesta obra. Ja sabeu que les etiquetes, encara que injustes, ens ajuden a situar-nos al davant d'un llibre, però en aquest cas m'he trobat amb el fet que em costa molt assignar-li cap etiqueta realment vàlida o definitiva.

Li diem exclusivament novel·la a *Les quatre vides de l'oncle Antoine*? Però també és una obra que juga amb la voluntat d'assaig, però atesora alguns esquemes del reportatge o de la novel·la periodística, però hi ha també traces d'un documental vivencial. Hi ha molts motius pels quals m'admire de l'originalitat d'aquesta l'obra. Potser per deformació professional, però els autors sabem com és de difícil escollir la manera d'ex-

plicar als lectors el nostre argument. La literatura t'ofereix moltes possibilitats i és indubtable que de l'habilitat de la tria depén en bona part l'èxit de la novel·la. En aquesta novel·la, des del punt de vista tècnic, l'autor opta per usar com a narrador principal la segona persona, un fet poc habitual en la narrativa moderna. Trobem l'aparició d'un tu, imatge en el mirall, amb el qual l'autor es dirigeix a ell mateix mentre explica el procés de decisió i d'escriptura. Així, l'obra trenca amb l'esquema de narrador tradicional i inclou els lectors en el camí de revelació del personatge que travessa la novel·la. Fantàstic.

Les quatre vides de l'oncle Antoine és un viatge que s'emprén amb l'autor pels viaranyes del descobriment d'un personatge. I Aliaga ho fa amb tanta habilitat que sembla que el lector l'acompanye. Pas a pas seguim el camí amb ell. I aquest tu que us deia, imatge en el mirall esdevé a poc a poc un tu adreçat al lector perquè ets tu mateix, mentre lliges, qui et sents protagonista de la descoberta.

Quant a l'argument, *Les quatre vides de l'oncle Antoine* és una novel·la d'herois quotidians, d'aquells dels que no solen parlar els llibres, dels que tan sols configuren la petita història i la memòria personal de les famílies. Herois en minúscula, persones que jugaren fort en la vida i s'arriscaren i patiren les conseqüències de defensar allò en què cregueren en una època sense llibertat.

Aliaga juga la carta de mostrar-nos un personatge que en principi és individual però que de la mà de l'autor el seu cas es converteix en molt més que això. Des d'una anècdota entre els milers de vides malaguanyades de la guerra i els anys posteriors arribem a la reflexió dels anys foscos de la postguerra, plens de por i amenaça, d'uns temps obscurs que encara ara es pretenen falsificar o reescriure, una vergonya que molts volen encara, avui en dia, mantenir amagada a les cunetes.

Un dels mèrits d'Aliaga és aconseguir fer-ho convertint la novel·la en una narració plena de delicadesa amb un llenguatge acurat i precís, una prosa elegant que sublima l'argument de la narració i ofereix l'estructura d'una novel·la biogràfica. Un llenguatge que a vegades és capaç de vorejar els recursos de la poesia. Com la que ens aporta com a justificació de la novel·la i que crec que cal llegir. Però en aquest sentit, aporta un element més a la llarga llista de possible definicions de l'obra. El llibre, en el fons, és una novel·la d'aventures perquè explica les peripècies d'un personatge que és capaç de sobreviure a moltes dificultats, d'actuar al límit dut per les circumstàncies i que, com tot heroi, sembla vèncer els perills i les adversitats, menys les indeturables del temps.

Sovint Aliaga basteix el llibre amb sensacions. L'autor se serveix de diferents elements per a fer-nos arribar els sentiments. Així, per exemple, amb les emo-

cions que desperta una foto és capaç de reconstruir un aspecte de la vida. Hi ha una literaturització de la quotidianitat construïda amb una feina d'observador atent, cada detall permet configurar la silueta en principi borrosa d'un personatge que sembla voler escapar-se i romandre ocult. Fins i tot, s'aprofita l'experiència personal en visitar els espais antics des del present per recuperar olors, sabors, l'essència vital que emmarca el locus del personatge o a vegades, l'autor es recolza en lectures per mostrar-nos el fil comparatiu de les percepcions.

Però sempre hi sura el misteri, la impossibilitat de rescatar de l'oblit part de les vivències perquè el temps, com un corcó, rosega els espais de la memòria i tan sols ens deixa recuperar petites porcions de l'enorme trencaclosques. Tanmateix, el dibuix amb els fragments coneguts ens aporta el disseny preciós d'una vida construïda des de les mans d'orfebre i restaurador de l'autor. I aquesta foscor ens demostra la futilitat dels nostres dies i ens obre l'enigma de l'inconegut, dels paisatges i les persones que queden fora del focus de la càmera, aquells dels quals mai no sabem el nom ni les paraules.

D'aquesta manera se'ns ofereix el reflex d'un món que ja s'esborra, una mostra dels conflictes d'una generació que comença a desaparèixer. Petites anècdotes que ens recorden les escoltades per tots en vells sopars familiars. Estic segur que tots hem pensat al-

guna vegada que les nostres famílies donarien per a fer una novel·la (la meua família també, ara que no em senten us confesse que segurament alguna novel·la negra) però que en aquest cas, les circumstàncies personals proveeixen de consistència a un relat ben elaborat.

Atents! La trama de la novel·la no és única, al llarg del text es duplica i es triplica. De sobte, gairebé sense adonar-nos-en, ja no tan sols seguim el personatge que dóna nom a la novel·la en la seua ruta atzarosa per la vida. De seguida tenim també una altra trama que ens acull: el procés de descoberta que duem a terme agafats de les mans de l'autor. I amb ell, i com ell, volem saber més del personatge i ens deixem atrapar per la intriga de la investigació. I, en aquest punt, el llibre guanya una nova perspectiva. Hi ha un tercer llaç per formar la trena perfecta que emmarca la narració.

Descobrint el personatge de l'oncle Antoine, descobrim també l'autor. Hi ha retalls de vivències personals que ens permeten travessar el periple vital de l'oncle Antoine juntament amb el de Xavier Aliaga que esdevé ell també un personatge en primera persona. Potser no ho sabíeu però avui, d'ací un moment, us parlarà un personatge de novel·la, cosa poc habitual. I així, com us deia, recorrem aspectes de la seua infantesa, coneixem l'atracció eterna pels llibres, assistim al descobriment de la vocació literària, patim per les

circumstàncies personals més adverses... I ja no sé si a l'enorme llista de possibilitats de qualificació d'aquesta novel·la inqualificable també s'hauria d'afegir l'epígraf de «biogràfica» perquè mentre l'autor fa passar l'espill de la literatura per camí de l'oncle Antoine (seguint la idea de Stendal) permet també mostrar el reflex de la vida de Xavier Aliaga.

I al capdavall no saps si l'objectiu que buscava Aliaga era construir el viatge novel·lístic que porta a conèixer el personatge protagonista o la veritable funció de la novel·la era recórrer un camí personalíssim per trobar-se amb un mateix, amb l'origen, amb les febleses, amb els sentiments, amb aquelles coses que estan gravades a foc en l'ADN, tot allò que ens configura en l'àmbit personal amb el nostre entorn, amb el que som respecte als altres, amb la manera d'entendre la vida.

La multiplicitat de codis, la riquesa de perspectives i de focus d'interés et fan assistir des d'una llotja situada dalt de tot al moviment ondulatori de molts personatges, amb salts en el temps i, sempre, enllaçats o lligats pels fils invisibles de l'univers de la família Aliaga i també de la literatura. I construeix la novel·la amb petites històries incloses les unes dins de les altres com en una nina russa, petites anècdotes que enriqueixen, endolceixen o omplinen de melangia els capítols segons els interessos de l'autor.

Les referències intertextuals sobre literatura són constants. Els llibres llegits per Aliaga ajuden a expli-

car les sensacions que li provoquen els esdeveniments de la vida del personatge i de la vida pròpia. Els que estimeu la lectura sabeu que la literatura serveix també per a explicar-nos el món i per travessar per paisatges interiors que d'una altra manera serien impossibles de comprendre. És per això que hi ha cites constants directes o indirectes del món dels llibres que Aliaga tant estima: Goytisolo, Camus, Cervera, Martín Santos i desenes i desenes d'autors acaronen breument les pàgines del llibre i ens ofereix una mostra de l'enorme cultura literària de l'autor.

I acabe. Pensant en el llibre, en aquest llibre impossible de definir, m'han vingut dues idees provinents del món del cinema, dos punts de referència que vull compartir amb vosaltres, i que potser l'autor voldrà comentar, segurament per dissentir. La primera és que una vegada païda la lectura t'acabes adonant que el fil conductor potser no és l'oncle, sinó que és el mateix escriptor. En el fons la recerca del personatge és una excusa, allò que en el cinema s'anomena un Mac Guffin. Segons la definició i l'ús que Alfred Hitchcock en feia: una excusa argumental que motiva els personatges i el flux d'una història, tot i que en realitat no té rellevància.

I després, m'ha vingut al cap una pel·lícula, de François Truffaut, *La nuit américaine*, un film que recrea el procés col·lectiu d'elaboració d'una pel·lícula: les situacions reals de la vida dels actors i de l'equip

tècnic, la relació entre el director i el seu equip, els seus conflictes personals, situacions d'estrés i enveja, etc. al mateix temps que veiem la pel·lícula assistim al procés creatiu i a les motivacions personals dels protagonistes.

A tall de petita conclusió us diré que l'obra que presentem avui com ja imagineu acaba sent una història coral, perquè el personatge no és l'oncle Antoine únicament sinó tota la seua família, que travessa les pàgines del llibre mostrant el seu paper en aquesta epepeia de personatges. No val a dir que les grans històries només són les dutes a terme pels grans homes, sinó que en cadascú de nosaltres, presumptament anònims, hi ha la llavor d'una història meravellosa, encara que no sempre una història positiva o heroica. Al cap i a la fi, som éssers humans i això vol dir bàsicament, ser plens de debilitats i de grandeses, simples criatures que vivim una sola vida, encara que alguns, com l'oncle Antoine, són tan extraordinaris que són capaços de viure'n quatre.

I una última cosa més. Com veieu, al final realment no us he contat res de la història. Encara no sabeu qui és l'oncle Antoine ni què li passa. Encara no sabeu quin paper juga l'autor en el procés de descobriment. Encara no sabeu quines meravelles amaga el text. Però si voleu saber-ho, és ben senzill: acosteu-vos a aquesta història, assaboriu-la. Deixeu-vos dur pel procés d'investigació, per la descoberta del personatge, pels petits detalls que fan gran aquesta lectura.

Compartiu els esdeveniments d'una vida real que no va ser senzilla i, sobretot, gaudiu del joc amb l'obra, de la proposta calidoscòpica, magnífica i tan rica en matisos que us proposa Aliaga. De ben segur que no us en penedireu. La investigació sobre l'oncle Antoine, les seues aventures i la seua família us esperen per fascinar-vos.

**Premi
de la Crítica
dels Escriptors
Valencians
de poesia**

—

**«Insomne
vida sonora»**
Mercè Claramunt

(El Petit Editor)

Jurat: Josep Millo, David Navalón,
Eduard Ramírez Comeig i Mercé Viana.

La vida sonora

Manel Alonso

Diari Gran del Sobiranisme, 27 de novembre del 2017

[...]

Després d'oferir-nos durant dècades petites dosis en mostres i antologies, enguany, dins de la col·lecció de poesia d'El Petit Editor, publica el llibre *Insomne vida sonora*.

Un substantiu, vida, custodiat per dos adjectius, insomne i sonora, però per què no pot dormir la vida?, pel so?, un so que no sabem si és soroll o música, o és el grinyol que provoquem en la nostra navegació diària, o perquè, com deia V.A. Estellés: «No t'han parit per a dormir, sinó per a vetlar...». Vetla la poeta?, una poeta que es declara novícia de mots, o és desvetlada pels grans interrogants que se li obrin al seu davant?: el pas del temps, el sentit de la vida, la mort, el fat del destí, l'amor... Potser és això.

A aquest títol Claramunt li ha afegit un subtítol, *Poemes en quatre temps*, quatre com són les estacions

de l'any, quatre etapes en què dividim la vida (infantesa, joventut, maduresa i senectut).

Estem davant d'un llibre molt pensat, on l'autora ha defugit de convertir-lo en un simple contenidor de poemes. Ha creat una estructura sòlida, que ha dividit en quatre apartats i un final. Cada apartat l'encapçala amb un poema. L'apartat el dividix en dos subapartats, amb quatre poemes numerats i un cinqué sense numeració que fa de capçalera. El final té la mateixa estructura, però sense un segon subapartat.

Les imatges poètiques i fins i tot el llenguatge que empra estan vinculats a la natura, a la terra: «A l'esquerra / s'escolta el riu pel que salta la lluna, / mentre una fulla cau a la revolta / de la tardor, / agitada com si fos primavera» i als moviments de l'oratge: «Bec pregàries com a gotes de pluja» i el pas del temps: «Esdevinc temps i done temps al temps». Al llarg del llibre trobem una autora amb una vigorosa capacitat d'observació i una consistent formació acadèmica, a la qual li agrada assajar-se amb un mostrar divers de formes poètiques que van des de la prosa, passant pel vers lliure, el sonet, fins al *haiku*.

Insomne vida sonora està concebut com un edifici amb un jardí lluminós i acolorit, un espai íntim, personal, per a la confessió, la reflexió, el diàleg i on regna la paraula però, també, els silencis. Un laberint de mots construït per a la trobada, per a l'encontre i no per a perdre's infructuosament.

La reflexió porta l'autora a sentenciar: «El temps, insensat, no és l'espai que passa / que és mor / és vida». I per tant, afegisc jo, forma part de nosaltres.

Insomne vida sonora és un llibre compacte i intens que ens parla de tot allò que convertix la vida en una navegació de vegades complicada i en altres plena de joia.

Com en la resta de títols d'aquesta mateixa col·lecció, acompanyen els poemes les il·lustracions d'una artista plàstica, en aquest cas Leonor Seguí. Són les seues unes il·lustracions fetes amb línies, textures i colors càlids, elegants i sensuals. Mai com en aquest llibre he vist un diàleg tan nítid, espontani i directe entre la poeta i l'artista plàstica. La poesia de Claramunt, com les il·lustracions de Seguí, són sense renunciar a res i sense fer cap concessió, acollidores, expressives i vitals.

Tanca el volum un epíleg del poeta Ramon Guillel, un text que no sé si qualificar-lo d'atípic, ja que el poeta de Catarroja el dividix en dues parts, una primera escrita en prosa en què ens parla de l'arquitectura compacta i treballada dels poemes de Mercè Claramunt, i una segona part, *Variacions sobre una lectura*, en què en forma d'extens poema Guillel ens confessa d'una manera indirecta que s'ha sentit interpel·lat en llegir el llibre. No debades Mercè Claramunt el tanca amb aquests versos: «Allí també canta l'ocell / i fou després, HIVERN REMOT», justament el títol d'un dels poemaris més celebrats del catarrogi.

Mercè Claramunt: *Insomne vida sonora*

Xulio Ricardo Trigo

Serra d'Or, núm. 700, abril de 2018

Sovint, durant la joventut, escriure poesia és un repte, moments fugaços de lucidesa que esdevenen quan trobem motius per celebrar la vida que comença. Pot ser també un episodi sense continuïtat, un instant de glòria del qual volem deixar testimoni sense gaires armes per a fer-ho.

Molt tocats per la literatura tenen aquest impuls, i és freqüent que publicar sigui el punt d'inflexió, allò que separa el començament d'una vida dedicada a la poesia.

Abans, fa pocs anys, no era tan habitual, tan senzill, que els poetes poguessin transmetre gairebé d' immediat les seves creacions; alguna revista, publicacions esparses i inconstants. Aquest fet conformava un plantejament distint, una necessària millora i un treball intens per poder assolir el que desitjaves.

Cap de les dues fórmules és millor que l'altra, però em fa l'efecte que Mercè Claramunt demostra en

aquest primer llibre que el seu recorregut té més a veure amb el segon tipus d'escriptor. *Insomne vida sonora* és un llibre de maduració lenta, un d'aquells que ens parlen d'un treball en profunditat per superar els límits propis i trobar, en aquesta recerca, una poesia més al límit, acerada i intensa, malgrat que alguns dels seus postulats siguin clàssics: la bellesa, l'efímer, la memòria. Claramunt va a l'encalç de l'expressió més propera, la que prové d'aplicar el cisell a la passió pel llenguatge.

S'endevina al darrere una enorme voluntat poètica, una mirada al món des d'allò més íntim que va perfilant versos i construint poemes que són declaracions sobre la creació com una forma d'entendre la vida, sempre buscant la naturalitat que desprèn allò ben escrit, la potència transformadora de la paraula, encara que sigui només dels àmbits més propers, l'àrea d'influència o l'àrea de consciència que mou el poeta a actuar.

La riquesa formal i de llenguatge de Mercè Claramunt se'ns presenta en versos esplèndids que també exploten l'estructura com a fórmula per a fer-nos sentir integrats dins el pensament del poeta. Un llibre, doncs, molt ben escrit, pel qual ha pagat la pena esperar la maduresa poètica d'aquesta autora. I un pròleg excel·lent de Ramon Guillem, que en cap moment no ha estalviat la precisió d'anàlisi que mereixia la proposta.

Insomne vida sonora

José Antonio Martín Soler

Web d'El Petit Editor, 19 de novembre del 2018

La poeta Mercè Claramunt va presentar ahir una entranyable lectura poètica i debat posterior a la llibreria La impossible de Barcelona amb textos del seu poemari *Insomne vida sonora* (primera obra en solitari de Claramunt, que ja ha publicat obra en prosa i altres poemes en publicacions col·lectives).

Claramunt ens ha mostrat un poemari vibrant, amb un sentit de desequilibri il·luminador que és pura enginyeria lírica. En aquest sentit ha parlat de l'arquitectura del poemari, de com ha ponderat els elements primordials i els seus paral·lels en poemes no consecutius, que el lector pot anar descobrint durant la lectura. Ha estat així que, a poc a poc, la seua veu ens ha anat endinsant cap a un món líric singular.

La potència vers l'extrem de les imatges poètiques, i a la vegada la contenció amb què Mercè Claramunt ens les planteja als seus poemes, seria incapaç d'afirmar-la sense haver-la escoltat.

És davant el sentiment, el dolor, el patiment, la llum, el contacte amb la pell i com ho explicita amb el moviment intern dels poemes, on la poeta es mou amb enorme mestratge. Sap el que ha de ser-hi i el que no.

La intensitat és tan alta que de vegades el poema vessa el vers, és aleshores que cal fer una ampliació de l'espai perquè hi càpiga en l'estructura visual del poema. D'altres, agrupats els versos en estructures fixes i coherents, la mirada es passeja o et porta a l'oscil·lació ocular interna del ritme i de les estrofes i la connexió entre els diferents elements (ritme, paraula, tema).

La poeta no necessita artificis en la seua lectura. La seua veu enamora des del començament. És indiscutiblement dolça i modulada, amb un potent ressonador que s'adapta segons el ritme intern del poema. Però, el que més t'admira és veure com tota aquesta capacitat de comunicació, enormement estètica, sempre comença amb un posicionament bàsicament corporal, com si Claramunt sempre que iniciés la lectura acomodés perfectament el cos a allò que vol transmetre: fixa els peus, estira el cos, mira l'auditori i t'explica una trama viscuda, escrita i sentida, sempre amb una arquitectura poètica que no deixa res a la improvisació.

No sé si és del tot conscient de tots aquests aspectes (diria que sí, per la seua recerca infinita del detall perfecte), però Claramunt corprén amb la seua lectura des del primer vers.

Per a quan tindrem el proper poemari?

**Premi
de la Crítica
dels Escriptors
Valencians
de teatre**

«De Sukei a Naima»
Gemma Miralles

(Bromera)

Jurat: Paco Esteve, Joan Garí,
Àngels Moreno Vercher i Toni Valesa.

De Sukei a Naima en Alcoi

José Ferrándiz Lozano

El Mundo, 2 de juny del 2017

Deixar a la força la terra en què s'ha nascut és un drama repetitiu en la història. No parle de l'èxode laboral sinó de la intolerància entre religions o entre idees polítiques que ha provocat violència i diàspores. «No hi ha política de poder que no es recolze en un gran ideal per a justificar els horrors», concloïa fa uns anys el polític Rafael del Àguila en un excel·lent llibre –*Crítica de las ideologías. El peligro de los ideales* (2008)–, on no salvava excepcions. I el pitjor és que la història ha registrat exemples de cercles viciosos: casos en què les mateixes víctimes que han lluitat contra els horrors d'un poder han acabat imposant, també des del poder, els seus propis horrors, intercanviant el paper. Cada dogmatisme consuma una apropiació: la del monopoli de la veritat.

Es pot triar, lamentablement, entre massa contextos històrics per a escenificar un drama teatral: holocaust jueu, persecució gitana, fugides del nazisme i

l'estalinisme, refugiats de guerres civils, revolucions polítiques o colps d'Estat... L'autora, directora escènica i actriu Gemma Miralles ha triat en l'obra *De Sukei a Naima* l'angoixa d'una família de moriscos valencians en l'ambient dels anys previs a la seua expulsió el 1609 –recordem que prop d'un terç de la població valenciana va haver d'eixir– i, sobretot, amb les conseqüències d'esta, determinades per l'elecció entre mantindre's fidels a la religió, i per tant veure's en l'obligació d'abandonar la terra natal, o convertir-se al cristianisme oficial i quedar-se.

És molt evident que l'argument de Gemma Miralles, on tres generacions de dones –la iaia Sukei, la filla Aixa i la néta Naima– adopten decisions distintes, és una metàfora que desitja ser entesa en clau actual, ja que planteja amb claredat com la intolerància dificulta la convivència humana: la convivència, entenguem-ho bé, sense renunciar a viure en la terra pròpia, sense renunciar a més a més als ideals. La lectura de l'obra és, sens dubte, oberta. [...]

‘

De Sukei a Naima: la història cíclica dels (també) orígens del poble valencià

Andrea Moreno

Diari La Veu, 18 de novembre del 2017

El desànim existent tant en les arts escèniques, pel desmantellament del circuit teatral valencià, com en la societat en general, pels casos de corrupció, les males pràctiques polítiques i les conseqüències de tot plegat en qualsevol àmbit, és el punt de partida de la creació de *De Sukei a Naima*. L'actriu i directora alcoiana Gemma Miralles es trobava en plena recerca d'una idea sobre la qual desenvolupar un projecte personal de zero quan al seu voltant hi havia establert un context convuls. Per aquest motiu, va descartar els clàssics i va decidir capbussar-se en algun fet que s'haguera produït ací, al País Valencià. D'aquesta manera, va voler, d'una banda, mirar enrere per a trobar alguna cosa amb què poder establir un vincle amb la societat valenciana i l'amor propi i, a més, que li permetera vessar qüestions interessants i inquietants.

Finalment, va decidir que el punt històric sobre el qual s'assentaria l'obra seria l'expulsió dels moriscos

del territori valencià. Cal destacar que, en 1609, es va fer fora més d'un terç de la població valenciana d'aquell moment; un fet d'una magnitud considerable que ha passat injustament desapercbut envers altres com la reconquesta o tot allò que estiguera relacionat amb Jaume I. A més, a banda de ser una manera de recordar-nos que els nostres orígens també són musulmans i de donar visibilitat a aquest episodi, és un esdeveniment que guarda moltes connexions amb l'actualitat. Com a exemples, les migracions forçades, els enfrontaments per motius religiosos i de procedència o les expulsions abusives, entre molts d'altres, i també, tots els efectes nefasts que tenen aquestes situacions sobre la vida de les persones. El text evidencia que hi ha patrons que, malauradament, se segueixen repetint, un fet que es converteix en una eina potent com a font de conscienciació per tal d'evitar estigmatitzacions i polaritats. «La cultura musulmana es mira amb molt de recel darrerament i el coneixement de nosaltres, de la nostra pròpia història i de tot el que ens envolta és essencial perquè no es produïsquen odis i conflictes sense sentit», explica Miralles a aquest diari.

De Sukei a Naima conta l'abans, el durant i el després d'aquesta expulsió dels moriscos. Explica el deteriorament i la persecució de la seua cultura i identitat a base d'atacs i prohibicions que arriben a l'espectador en primera persona a través de tres generacions d'una mateixa família. El fil conductor i els personatges prin-

cipals d'aquestes històries són tres dones de l'esmentada família que s'han d'enfrontar a decisions i moments molt crucials i difícils que seran un punt d'inflexió constant en les seues vides i que els obligaran a qüestionar la fidelitat a la família i la fe davant situacions de risc, la conservació del patrimoni que les posa en perill de mort o l'abandó dels fills per a poder-los garantir la vida.

Les dones musulmanes eren les conservadores i transmissores de la tradició i cultura, per la qual cosa jugaven un paper fonamental en molts àmbits. Amb aquesta proposta, Gemma Miralles els atorga de nou eixa centralitat que els hauria d'haver estat sempre inherent i contribueix a la feminització dels papers protagonistes en el teatre.

Els encarregats d'expressar i traslladar tot aquest seguit d'emocions damunt l'escenari, junt amb Gemma Miralles, són Marta Chiner, Aina Gimeno, Pepa Miralles, Vicent Pastor, Rafa Segura i Pep Sellés. També és clau la feina que ha dut a terme la directora, Cristina Lüngstenmann, perquè segons la mateixa autora ha aconseguit «transcendir l'obra per a universalitzar-la. L'ha dotada d'una estètica i estil que juntament amb els elements coreogràfics, musicals i escenogràfics li dóna força poètica a tota la història».

Així, es tracta «d'una posada en escena molt atractiva a nivell visual, amb unes interpretacions potents, que transcorre en espais molt propers i familiars

i un amb llenguatge propi però molt clar que fa que l'espectador s'endinse fàcilment i se senta part de la història des del primer moment», conclou Miralles.

De Sukei a Naima o desterrar el odio

Antonio M. Sánchez

Levante-emv. Urban, 15 de noviembre del 2017

La actriz y directora alcoyana Gemma Miralles se estrena como dramaturga con la obra *De Sukei a Naima*, un drama que abarca tres generaciones de una familia morisca valenciana en los traumáticos años de la expulsión de su pueblo a principios del siglo XVII. La obra, que se exhibió en el pasado festival Sagunt a Escena, se estrenará en el Teatro Rialto mañana, martes 16 de noviembre. Es una coproducción de la compañía La Dependent y el Institut Valencià de Cultura, y ganó el Premi Eduard Escalante de los XXXIV Ciutat de València.

Tres generaciones, tres mujeres y tres decisiones que marcarán el destino de una familia. Es el nudo de la historia de una saga de moriscos españoles durante el dramático episodio de su expulsión del país a principios del siglo XVII, bajo el reinado de Felipe III. *De Sukei a Naima* es la obra con la que la actriz y directora alcoyana Gemma Miralles debuta como

dramaturga, y que su propia compañía, La Dependent, representará [...].

Pese a trasladarnos a un mundo de hace la friolera de cuatrocientos años, *De Sukei a Naima* aborda cuestiones de rabiosa actualidad, como lo son el sufrimiento que provoca la persecución por parte del poder, la resistencia a la pérdida de la identidad cultural y religiosa, la integración en otra cultura, o el mismísimo trauma de las migraciones. La propia Gemma Miralles, quien nos ayuda a profundizar en esta coproducción de La Dependent y el Institut Valencià de Cultura, forma parte de un reparto hoy en día muy poco habitual por lo numeroso e integrado también por Pep Sellés, Vicent Pastor, Marta Chiner, Rafa Segura y Aina Gimeno. La dirección del montaje la firma Cristina Lügstenmann, catalana de origen suizo.

Gemma Miralles explica que su decisión de ponerse a escribir vino parcialmente determinada por la necesidad de producción propia que determinó la crisis que aún perdura. «Pensé y busqué –explica la actriz–, pero no encontraba nada que conectara conmigo. También era un momento en el que, debido a los casos de corrupción valencianos, había un desencanto general y bastante pesimismo, que nos hacía ser muy duros con nosotros mismos. De manera que, pensando en la riqueza de nuestra propia historia, pensé en buscar algún capítulo que, por una parte, hablara de nosotros y tuviera capacidad de conectar con el público,

y, por otra, reflejara al mismo tiempo mis intereses e inquietudes. Hablé con un profesor de historia que había tenido y me decanté por el momento histórico de la expulsión de los moriscos, bastante desconocido para la mayoría de la gente, cuando afectó a un tercio de la población valenciana de entonces. Pero es que, además –continúa Miralles– es una circunstancia que tiene muchas conexiones con la actualidad: sigue habiendo guerras de religiones, el problema de las migraciones, el amor a la patria, la fidelidad a la identidad frente a la necesidad de salvar a la familia...».

La familia es, justamente, el núcleo argumental elegido por Gemma Miralles para desarrollar *De Sukei a Naima* en el contexto histórico citado. Algo completamente lógico, por cuanto es el más determinante punto de conexión de todo ser humano en cualquier época. La familia, con su complejidad de relaciones, con la herencia que transmite a sus miembros de generación en generación, con su carga de odios y rencores..., «y también un modo –explica la autora– de darle a la obra un sentido positivo, porque hay maneras de cortar las herencias de nuestros antepasados basadas en el odio o el abandono, y apostar por la paz y el perdón, por la vida sin odio».

De Sukei a Naima plantea, entre otros dilemas con un tremendo potencial destructor (y su contrario), el de la necesidad de elegir entre la fidelidad a la propia historia y a la religión de los ancestros, el ser

absorbido por otra fe y otra cultura, o la peligrosa aventura de abandonar el país. Una elección que exige elevar la mirada para contemplar cómo será el futuro de los seres queridos en función del camino que finalmente se adopte.

Gemma Miralles carga todo el peso de esas decisiones, que en definitiva es el peso de la obra entera, en las mujeres que protagonizan *De Sukei a Naima*, aunque ello suponga retorcer un poco la realidad histórica en este sentido. «Es cierto que son decisiones que probablemente no tomarían las mujeres de entonces, pero también es cierto –se justifica la autora– que las mujeres musulmanas eran las que realmente sustentaban su lengua y su cultura, precisamente porque permanecían en la casa. Los hombres eran los que salían y tenían que hablar castellano y valenciano, mientras que muchas mujeres musulmanas de la época solo hablaban el árabe, sobre todo en la zona de Alicante, donde se dedicaban a trabajar el campo en las zonas más aisladas, más duras y agrestes. Eran las mujeres, por lo tanto, las transmisoras de la religión, la lengua y las costumbres de generación en generación, y lo hacían con tanto empeño que en muchos casos ni la Inquisición podía doblegarlas. Esa es la razón –concluye Miralles– de que me haya permitido darles en la obra un papel quizá más determinante del que les correspondía en la realidad».

Gemma Miralles ha huido claramente en *De Sukei a Naima* de cualquier tentación maniquea, pese a que la desigualdad de poder entre moriscos y cristianos era manifiesta. Para ello, introduce en el drama el personaje de Ángela, una cristiana vieja que tampoco es de una pieza, pero que finalmente establece una relación afectiva con los moriscos. «El conflicto existía, eso es evidente –explica Miralles–, pero se convivía, y concretamente en València hubo bastante permisividad hasta casi el mismo momento de la expulsión».

De Sukei a Naima combina un lenguaje esencial y poético a la vez. «Son doce escenas, cada una de ellas con un conflicto importante, pero presentadas con una gran simplicidad, porque cuando la emoción abunda, sobra la verborrea –afirma la actriz y dramaturga–. Quería que los personajes hablaran de una manera sintética, pero perfumada, cuidando mucho las palabras». Y añade: «Antes de terminar, quiero destacar también la puesta en escena, sencilla y brillante a la vez», y que se imbrica a la perfección con «una dirección que ha sumado muchísimo al texto».

Quaderns Divulgatius, núm. 60

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

© dels autors

Primera edició: octubre de 2018

Dipòsit Legal: B 2340-2018

ISSN: 1885-2734

Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

Canuda, 6, 5è pis (Ateneu Barcelonès)

08002 Barcelona

www.escriptors.cat

aelc@escriptors.cat

Disseny: Dídac Ballester

Edició: Insòlit, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

